

Paweł Glugła

Tarnów

ORCID: 0000-0002-5940-9105

Tadeusz Nowak (1930–1991) jako aktotwórca nieoczywisty i jego spuścizna w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie

Wprowadzenie

W 2021 r. minęła trzydziesta rocznica śmierci Tadeusza Nowaka – poety, pisarza, tłumacza¹. Warto więc pochylić się nad spuścizną tego „aktotwórcy nieoczywistego”, a znajdującą się w zasobach Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie. Nie jest ona jedyna pośród licznych zbiorów tarnowskiej księżnicy, jednakże pośród kilku innych zajmuje istotne miejsce. Liczy bowiem 1133 pozycje książkowe i czasopiśma oraz, co istotne, pliki rękopisów, maszynopisów oraz niewielki zasób epistolograficzny. Nadto w zbiorze T. Nowaka znajdują się dyplomy, medale, maszyna do pisania oraz portret poety pędzla Jana Wałacha². Owa spuścizna, jak zapisano, przekazana została przez prof. Stanisława Balbu-

¹ Tadeusz Nowak (ur. 11 XI 1930 w Sikorzycach, gm. Wietrzychowice, zm. 10 VIII 1991 w Skierniewicach) – polski poeta i prozaik, tłumacz m.in. literatury rosyjskiej i węgierskiej. Zob. J. Z. Brudnicki, *Tadeusz Nowak*, Warszawa 1978.

² Jan Wałach (ur. 8 VIII 1884 w Istebnej, zm. 30 VI 1979, tamże) – polski grafik, malarz i rzeźbiarz, mistrz drzeworytu. Absolwent Szkoły Rzemiosła Artystycznego w Zakopanem (1902–1904), Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1904–1908) i École des Beaux-Arts w Paryżu (1908–1910). Debiutował wystawą rysunku w Mińsku (1904). Jego specjalność to malarstwo olejne i gwasz, rzadziej akwarela. Zdobił wnętrza kościołów (malowidła, obrazy i rzeźby). Po II wojnie światowej zapomniany. Zob. H. Pyka, *Jan Wałach 1884–1979*, Katowice 1999.

sa³ zgodnie z wolą Zofii Iwańskiej-Nowak⁴. Jednym z problemów jest brak fachowego opracowania manuskryptów, listów oraz pozostałych artefaktów i prawidłowa ich ekspozycja. Zbiór ów oczekuje na zainteresowanie się nim przez archiwistów, historyków literatury, muzealników. Nadto, dotkliwym mankamentem jest brak odpowiedniego zaplecza lokalowego, istniejące stwarza bowiem barierę godnego prezentowania dla szerszego grona odbiorców posiadanych zasobów.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie – zarys dziejów

Od dawna mieszkańcy Tarnowa domagali się i sugerowali Radzie Miejskiej założenie publicznej ksiąźnicy. Urzeczywistnienie tegoż zamysłu to początek XIX w. Głównym pomysłodawcą i inicjatorem projektu założenia publicznej biblioteki miejskiej był Józef Maksymilian Ossoliński⁵. Warto przy tym podkreślić, że urodzony w Woli Mieleckiej, niedaleko Tarnowa, mający z regionem tarnowskim stałe kontakty. Niebagatelna rola w powstawaniu bibliotek, czytelni i innych inicjatyw o proweniencji oświatowej i pozaoświatowej przypadła Towarzystwu Szkoły Ludowej (TSL), założonemu w Krakowie w 1891 r.⁶ Miało to istotny związek z analfabetyzmem w Galicji oraz stanem oświaty, które nie napawały optymizmem. Świadczą

³ Stanisław Balbus (ur. 8 V 1952 w Sieradzu) – polski teoretyk literatury, badacz języka artystycznego; habilitacja (1989), profesura (1993); emerytowany profesor Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego; wykładowca teorii literatury na kierunkach filologii obcych oraz na polonistyce UJ, <https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=59584&k=6kwgjm> (dostęp: 12.10.2021).

⁴ Zofia Iwańska-Nowak – towarzyszka życia Tadeusza Nowaka od 1966 r., od 1971 żona; od 2003 roku żona Stanisława Balbusa. Zmarła 22 października 2013 r. Spoczywa (wraz z Tadeuszem Nowakiem) na Starych Powązkach w Warszawie. Zob. S. Balbus, *Tadeusza Nowaka psalmy miłosne*, [w:] *Nowy Nowak (Tadeusz). Zbiór szkiców z reprodukcjami obrazów S. Baja*, red. J. Olejniczak, R. Knapiek, Katowice 2016, s. 27, przyp. 1.

⁵ Józef Kajetan Piotr Maksymilian Ossoliński herbu Topór (ur. 1748 w Woli Mieleckiej, zm. 17 III 1826 w Wiedniu) – polski powieściopisarz, poeta, badacz i historyk literatury, historyk, tłumacz, leksykograf, jeden z głównych prekursorów badań nad Słowiańszczyzną, działacz kulturalny epoki oświecenia, założyciel Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie w roku 1817, któremu przekazał swój potężny księgozbiór. Szerzej: W. Jabłońska, *Józef Maksymilian Ossoliński. Szkic biograficzny*, Wrocław 1967.

⁶ Towarzystwo Szkoły Ludowej było organizacją oświatową działającą w latach 1891–1940 na terenie Galicji, a następnie w południowej i wschodniej części II Rzeczypospolitej. Jednym z głównych inicjatorów utworzenia towarzystwa i jego pierwszym prezesem był Adam Asnyk (1838–1897). Zob. T. Sikora, *Towarzystwo Szkoły Ludowej w Krakowie w latach 1891–1928. Krótki rys działalności*, Kraków 1929.

o tym liczne publikacje, oparte na długofalowych badaniach⁷. Dość energicznie podjęto akcję oświatową na galicyjskich terenach, w tym w Tarnowie oraz okolicach. Niebagatelną rolę odgrywało w tym względzie lokalne duchowieństwo oraz laicka inteligencja. Przykładem takiej współpracy dla dobra społeczeństwa były inicjatywy: w 1882 r. ks. Aleksandra Siemieńskiego (proboszcza w podtarnowskim Szynwałdzie), Franciszka Marca⁸ (kierownika szkoły w Wierchosławicach). Gorliwie propagowali oni zakładanie kół Towarzystwa Ludowego Pracy i Oświaty (TLPiO)⁹. Inną organizacją o proveniencji społecznikowskiej było Towarzystwo Oświaty Ludowej (TOL)¹⁰. W Tarnowie podjęło działalność na polu oświaty pozaszkolnej, zakładając biblioteki, czytelnie, jak również organizując odczyty i prelekcje oraz spotkania z twórcami i pedagogami.

Szczególne zasługi w organizowaniu i upowszechnianiu bibliotekarstwa i czytelnictwa miało TSL. Podstawowymi komórkami TSL były Koła z własnym zarządem i odrębnym zakresem działania w ramach ogólnego statutu, modyfikowanego do lokalnych potrzeb i realiów. Tarnowskie Koło TSL zawiązało się 29 maja 1892 r. z inicjatywy działaczy miejscowego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i należało do najwcześniejszych założonych w Galicji. W pierwszych latach nie podejmowało żadnej działalności. Powtórnie ukonstytuowało się 9 stycznia 1898 r., a jego organizatorem był Franciszek Habura¹¹. Aktywizacja koła tarnowskiego nastąpiła w latach

⁷ Por. Świątłomir, *Ciemnota Galicji w świetle cyfr i faktów 1772–1902. Czarna księga szkolnictwa galicyjskiego*, Lwów 1904.

⁸ Franciszek Marzec (ur. 1853 w Chodenicach k. Bochni, zm. 29 I 1942 w Tarnowie) – nauczyciel, kierownik Szkoły Ludowej w Wierchosławicach, której zmienił oblicze. Był pierwszym nauczycielem Wincentego Witosa, późniejszego 3-krotnego premiera RP i przywódcy ruchu ludowego. Pracę w szkole łączył z aktywną działalnością społeczną, głównie na polu upowszechniania czytelnictwa i gromadzenia księgozbiorów. Żoną Marca była Anna Scrottman. Szerzej: R. Kucharski, *Franciszek Marzec z Chodenic k/Bochni. Nauczyciel i działacz oświatowy (1853–1942)*, „Wiadomości Bocheńskie. Kwartalnik Stowarzyszenia Bochniaków i Miłośników Ziemi Bocheńskiej” 31, 2019, nr 3–4 (121–122), s. 15–17.

⁹ B. Jasiewicz, *Działalność Towarzystw Oświatowych w Tarnowie w latach autonomii galicyjskiej*, „Rozprawy z dziejów oświaty” 17, 1974, s. 105–142.

¹⁰ Towarzystwo Oświaty Ludowej było towarzystwem społecznikowskim, utworzonym w 1872 r. Inicjowało zakładanie i prowadzenie bibliotek wiejskich. Przyczyniło się do eradykacji analfabetyzmu, podnoszenia kultury i czytelnictwa w miejscowościach wiejskich. Szerzej: W. Jakóbczyk, *Towarzystwo Czytelní Ludowych 1880–1939 w obronie narodowości*, Poznań 1982.

¹¹ Franciszek Habura (ur. 27.08.1843 w Woli Radłowskiej, zm. 22.04.1921 w Tarnowie) – nauczyciel, literat, tłumacz literatury klasycznej, wybitny mówca, społecznik galicyjski. Inicjator wielu tarnowskich przedsięwzięć o charakterze kulturalnym, końca XIX w. Zob. C. Sterkowicz, *Habura Franciszek*, [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2010, s. 147.

poprzedzających wybuch pierwszej wojny światowej, jednak w czasie wojny uległa zahamowaniu. W okresie międzywojennym Koło tarnowskie należało do jednych z aktywniejszych i największych pod względem liczby członków: w 1920 r. liczyło łącznie 663, w 1928 r. – 534, w 1937 r. – 667 osób. Przez prawie cały okres międzywojenny Koło dzieliło się na siedem sekcji: Biblioteczną, Czytelni Robotniczej im. J. Kilińskiego, Kineamatograficzną, Kursów i Odczytów Miejskich, Oświaty Pozaszkolnej, Porad Prawnych, Zarządu Nieruchomości. W tym okresie tarnowskie Koło sprawowało opiekę nad pozostałymi kołami w powiecie tarnowskim oraz w powiatach sąsiednich: Brzesko, Dąbrowa Tarnowska, Grybów, Pilzno, Bochnia, Ropczyce. TSL prowadziło działalność odczytową, rozpowszechniało literaturę, zakładało biblioteki i czytelnie, świetlice, prowadziło kursy i szkolenia, wspierało rozwój szkolnictwa, zakładało amatorskie zespoły teatralne i muzyczne, zajmowało się organizowaniem uroczystości patriotycznych, prowadziło działalność sportową itp. Czołowymi działaczami Koła byli m.in.: Franciszek Habura, Teodor Szypuła, Jan Wertz, Antoni Mikulski, Władysław Lech, Jan Nałęcz Udrycki, Mieczysław Gałęcki, Antoni Wójcicki, Alojzy Zięcina, Wincenty Sikora, Kasper Ciołkosz, Wiktor Arway, Hubert Linde, Stefan Język, Józef Pollak, Roman Zawiliński, Romuald Wowkonowicz, Stanisław Syrowy, Maurycy Godowski, Juliusz Sobolewski, Maurycy Adler, Walenty Pogoda, Kazimierz Huber, Tadeusz Lubieniecki, Władysław Boruch i inni¹². Towarzystwo posiadało własny gmach kinoteatru „Marzenie”, nieruchomość przy ul. Staszica, dom i parcelę przy ul. Klikowskiej i parcelę przy ul. Nowy Świat¹³.

Członkowie tarnowskiego koła TSL na posiedzeniu zarządu w dniu 15 maja 1908 r. podjęli uchwałę o utworzeniu i utrzymywaniu biblioteki miejskiej¹⁴. W założeniu miała to być ogólnodostępna placówka literacko-naukowa, gromadząca dzieła z różnych dziedzin wiedzy. Uroczystość otwarcia biblioteki zorganizowano w sali „Sokoła” (obecnie Teatr im. L. Solskiego przy ul. Mickiewicza). Zakończył je „Wieczorek ku czci Juliusza Słowackiego”. W programie był odczyt o Słowackim, recytacja i występy muzyczne artystów krakowskich¹⁵. Pierwszym kierownikiem Biblioteki

¹² E. Stańczyk, *Towarzystwo Szkoły Ludowej*, [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2010, s. 465–466.

¹³ *Z działalności TSL w Tarnowie*, „Słowo Tarnowskie” 3, 1929, nr 19, s. 1.

¹⁴ *Otwarcie Biblioteki T.S.L. im. Słowackiego w Tarnowie*, „Pogoń. Tygodnik polityczny i ekonomiczno-społeczny” 28, 1908, nr 45, s. 3–4.

¹⁵ *Dlaczego Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnowie nosi imię Juliusza Słowackiego?*, oprac. M. Sąsiadowicz, Tarnów 1995, passim.

został dr filozofii Józef Pollak¹⁶, ówczesny zastępca sekretarza tarnowskiego Koła TSL. Księgozbiór otwartej biblioteki liczył 2700 tomów, na który złożyły się głównie dary i zakupy, księgozbiór Biblioteki Latającej, księgozbiór Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Hojny dar przekazał Roman Zawiliński, dyrektor tarnowskiego I Gimnazjum, wybitny językoznawca – 700 tomów, dając podwaliny przyszłej biblioteki. Biblioteka miejska była otwarta codziennie, z wyjątkiem niedziel, świąt i ferii wakacyjnych, w godz. 10–13 i 17–20, z tym, że w godz. 17–18 wypożyczano książki wyłącznie młodzieży. Godziny otwarcia Biblioteki ustalono tak, aby mogli z niej korzystać wszyscy chętni, zarówno dorośli, młodzież, jak i dzieci. Każdy czytelnik zobowiązany był do uiszczania abonamentu w wysokości 1 halera za każdy wypożyczony tom, ponadto czytelnicy niebędący członkami TSL przy wpisie jednorazowo składali na fundusz biblioteczny 1 koronę¹⁷. Początkowo biblioteka mieściła się w dwóch pomieszczeniach na pierwszym piętrze byłego hotelu Krakowskiego przy ul. Wałowej 2 i była czynna dla czytelników codziennie w godzinach 17–20, a w niedziele i święta 10–12. Kolejna lokalizacja była na parterze przy ul. Krakowskiej 20, skąd podczas I wojny światowej została przeniesiona do Pasażu Tadeusza Tertila na pierwsze piętro. W 1918 r. Biblioteka znalazła siedzibę w pobliskiej kamienicy przy placu Kazimierza Wielkiego, na pierwszym piętrze, w mieszkaniu Kacpra Ciołkosza, jednego z inicjatorów założenia biblioteki publicznej w Tarnowie. Systematyczny rozwój biblioteki zahamowała I wojna światowa, podczas której zniszczonych zostało 1400 tomów. Po inwazji wojennej 1914 r., bibliotekę reaktywowano ponownie jeszcze podczas trwania wojny w 1915 r. i odtąd prowadziła swoją działalność. Dnia 3 maja 1918 r. działacze tarnowskiego TSL – Hubert Linde, Stefan Majewski i Stefan Język – nabyli budynek przy ul. Różanej (obecnie Staszica 6) dla biblioteki, w którym znalazła siedzibę dopiero w 1948 r. i dotąd w nim pozostaje. W latach 1923–1930 kierownictwo biblioteki objął Andrzej Indyk, polonista i pedagog. Po nim w latach 1930–1932 Maria Madeyska, która wprowadziła – do pomocy bibliotekarzom – wolontariuszy. Biblioteka miejska w 1936 r. posiadała księgozbiór liczący 25115 tomów. Chlubą Sekcji Oświaty Pomaszkiej była Czytelnia Robotnicza im. Jana Kilińskiego, posiadająca 114

¹⁶ Józef Pollak (ur. 18.02.1882, zm. 13.03.1947) – pisarz i nauczyciel. Absolwent germanistyki UJ (1901–1905), nauczyciel gimnazjalny w Krakowie i Tarnowie. Lektor języka niemieckiego w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie (1920–1939). W broszurze *Postulaty szkoły średniej* (1914) przedstawił projekt reformy szkolnictwa gimnazjalnego. Publikował powieści i dramaty.

¹⁷ Zob. *Inserat MBP TSL w Tarnowie*, „Pogoń. Tygodnik polityczny i ekonomiczno-społeczny” 28, 1908, nr 49, s. 6.

członków, bibliotekę o 1652 tomach, oraz świetlicę z dziennikami, wykazująca rokrocznie wzmożoną działalność. Centrala biblioteczna, utworzona w 1936 r. z pomocą Koła dla powiatu tarnowskiego, liczyła 3730 tomów, rozproszonych w 57 bibliotekach ruchomych na terenie powiatu. Sekcja odczytowa notowała w tymże okresie 10 odczytów, Sekcja kinowa dała 34 przedstawienia dla młodzieży, bezpłatne przedstawienie dla wojska, używając chętnie sali dla imprez narodowych¹⁸.

Podczas II wojny światowej biblioteka pozostawała zamknięta przez władze niemieckie, ponosząc niepowetowane straty obejmujące 45% księgozbioru. W lipcu 1945 r. ustanowiono Bibliotekę oddziałem Muzeum Ziemi Tarnowskiej, a stanowisko kierownika objął pracownik Muzeum dr Maria Dziama. „Dekret o bibliotekach” z 14 kwietnia 1946 r. zasadniczo zmienił sytuację Biblioteki. Zarząd Miasta Tarnowa 1 stycznia 1947 r. przejął bibliotekę, spełniając tym samym postulaty założycieli biblioteki, którzy już w 1908 r. głosili pogląd, że do obowiązków władz miejskich należy utrzymanie biblioteki. Ówczesny wiceprezydent Tarnowa Jan Pałka¹⁹ 4 maja 1948 r. przekazał Bibliotece budynek przy ul. Staszica 6. Do dzisiaj jest to najbardziej znany budynek tarnowskiej biblioteki. Kierownikiem biblioteki został Alfred Hodbod²⁰, germanista, filolog klasyczny, który założył 8 filii bibliotecznych. Dnia 23 maja 1949 r. podczas spotkania przedstawicieli Biblioteki Jagiellońskiej i wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej oraz kierownika MBP A. Hodboda podzielono przejęte księgozbiory podworskie. Biblioteka tarnowska wzbogaciła się o stare druki – *polonica* i obce oraz nowe druki – polskie i obce. W latach 1956–1971 kierownikiem biblioteki był dr Bronisław Jaśkiewicz, historyk; nastąpił wówczas znaczący rozwój biblioteki. Otwartych zostało kolejnych 8 filii bibliotecznych w różnych

¹⁸ S.S., *Działalność Koła TSL w Tarnowie za rok 1936*, „Głos Ziemi Tarnowskiej. Tygodnik poświęcony sprawom społecznym, gospodarczym, politycznym i literackim” R. 3, nr 7–8, 1937, s. 3.

¹⁹ Jan Pałka w latach 1949–1950 był prezydentem Tarnowa, a następnie w okresie 1950–1951 Przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Tarnowie.

²⁰ Alfred Hodbod (ur. 30.10.1886 r. w Woli Mieleckiej, zm. 23.05.1969 r. w Tarnowie) – germanista, nauczyciel, bibliotekarz, filatelista. Studia wyższe odbywał początkowo w Wiedniu, a następnie na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W latach 1919–1925 dyrektor Państwowego Gimnazjum im. króla Stanisława Leszczyńskiego w Ostrołęce. Od 1925 do 1933 r. wizytator Okręgu Szkolnego Warszawskiego. W latach 1933–1939 dyrektor Szkoły Średniej we Lwowie. W czasie wojny pracował jako nauczyciel. W październiku 1945 r. przeniósł się do Tarnowa, gdzie w latach 1946–1956 był dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej. Zob. A. Śmiszkiewicz, *Praca jako pasja życia*, „Biuletyn informacyjno-instrukcyjny MBP w Krakowie” 3 (155), 1988, s. 35–45.

częściach miasta²¹. W latach 1971–1975 dyrektorem MBP była Zofia Mańka, historyk, doświadczony bibliotekarz. Następował kolejny okres rozwoju biblioteki: powstały nowe działy, 2 nowe filie. Potwierdzają to dane statystyczne z 1975 r. Księgozbiór liczył 201684 woluminów; czytelnicy – 22143 osoby; wypożyczenia – 601051. Biblioteka tarnowska w strukturze miejskiej funkcjonowała do 1975 r., kiedy to w związku z reformą administracyjną państwa wprowadzoną ustawą z dnia 28 maja 1975 r. i powstaniem województwa tarnowskiego dokonano połączenia bibliotek miejskiej i powiatowej, tworząc Wojewódzką Bibliotekę Publiczną²². Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Kultury i Sztuki” z 5 czerwca t.r., wojewoda tarnowski zarządzeniem nr 23/75 z 17 lipca ustanowił Wojewódzką Bibliotekę Publiczną (WBP) im. J. Słowackiego. Dnia 1 stycznia 1992 r., po wcześniejszym rocznym finansowaniu filii bibliotecznych przez Urząd Miasta Tarnowa, rozpoczęła działalność reaktywowana Miejska Biblioteka Publiczna (MBP) im. J. Słowackiego, pracująca według koncepcji organizacyjnej i merytorycznej przygotowanej przez Janinę Kanię, której powierzono funkcję dyrektora MBP. Obie biblioteki – WBP i MBP funkcjonowały do 1999 r., czyli do kolejnej reformy administracyjnej kraju, kiedy to znów je połączono. Uchwałą Rady Miejskiej z dnia 30 czerwca 1999 r. powołano Miejską Bibliotekę Publiczną im. Juliusza Słowackiego. Dzięki zaangażowaniu, pomysłowości i permanentnemu doszktałaniu się pracowników – MBP jest dziś instytucją znaną i uznaną nie tylko w środowisku Tarnowa i regionu, ale i na terenie kraju. Od 1 sierpnia 1999 r. na podstawie porozumienia między Zarządem Miasta i Powiatu, MBP pełni również funkcję biblioteki powiatowej, wspierając 64 biblioteki z 16 gmin Powiatu Tarnowskiego w ich działaniach merytorycznych i organizacyjnych, realizowaną głównie przez Dział Terenowy.

Biblioteka tarnowska rozwijała się przez wszystkie lata, uczestnicząc aktywnie w życiu kulturalnym miasta i regionu. Pojawienie się nowych technologii informacyjnych rozpoczęło rewolucyjne zmiany w świecie bibliotecznym, które nabrały szczególnego tempa w połowie lat 90. XX w. wraz z upowszechnieniem Internetu. Biblioteka tarnowska stanęła przed koniecznością dostosowania się do nowych wyzwań przy zachowaniu tradycyjnych usług²³.

²¹ Szerzej: *Z dziejów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. Słowackiego w Tarnowie 1908–1968*, red. B. Jaśkiewicz, Tarnów 1970.

²² Zob. *Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie w latach 1975–1992 – zarys*, red. Z. Rogowska, Tarnów 1993, *passim*.

²³ *Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie 1908–2008*, red. E. Rogozińska-Bień, Tarnów 2008, s. 3–5.

Z inicjatywy TSL biblioteki, w tym i tarnowska księżnica, organizowały spotkania autorskie²⁴. Biblioteka tarnowska organizowała dla zainteresowanych czytelników, publiczności spotkania ze znanymi i utytułowanymi twórcami, wydawcami, znawcami literatury. Przez dziesięciolecia było ich wiele. Jednym z autorów, który miał takowe spotkania w siedzibie WBP/MBP w Tarnowie z czytelnikami był Tadeusz Nowak. Jedno z takich spotkań Tadeusza Nowaka, T. Śliwiaka, E. Zechenter, Sławińskiej i S. Stanucha miało miejsce 11 czerwca 1976 r. Ostatnie spotkanie odbyło się 12 kwietnia 1989 r.²⁵ Trzeba dodać, że Tadeusz Nowak bardzo chętnie przyjmował zaproszenia na spotkania, podczas których nawiązywała się nie porozumienia i sympatii oraz więzi z czytelnikami jego twórczości. Bardzo sobie takie żywe spotkania cenił. Po oficjalnej części spotkania, zainteresowani twórczością Nowaka czytelnicy prowadzili dialogi z autorem. Nierzadko nie sympatii i znajomości przekładała się na prowadzoną później wymianę myśli w formie korespondencyjnej. Przyjmowany był zawsze jako swój – pochodził bowiem, jak wspomniano, z podtarnowskich Siko-rzyc. Znał więc doskonale tereny Powiśla Dąbrowskiego, ziemię tarnowską. Dawał temu wyraz w swojej twórczości poetycko-prozatorskiej. Dość wymienić chociażby powieść *A jak królem, a jak katem będziesz*.

Dział Informacyjno–Wydawniczy Centrum Wiedzy o Tarnowie i Regionie (Tarnów, ul. Krakowska 4)

W aktualnie istniejącej strukturze Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. Słowackiego w Tarnowie wyodrębniono działy, w tym Informacyjno–Wydawniczy. Jego powstanie związane jest z ideą gromadzenia materiałów regionalnych oraz ich opracowaniem, która pojawiła się już w latach pięćdziesiątych XX w. Od 1 stycznia 1960 r. MBP w Tarnowie przystąpiła do opracowania bibliografii wszelkich druków i wydawnictw dotyczących Tarnowa i ziemi tarnowskiej. Pierwotnie wydawnictwa te gromadzone były w Czytelnii. W maju 1979 r. rozpoczął działalność nowy dział WBP – Dział Informacyjno–Bibliograficzny, któremu powierzono m.in. rolę ośrodka gromadzącego informację o regionie i redagowanie „Bibliografii województwa tarnowskiego”. Założona wówczas kartoteka regionalna rejestro-

²⁴ Szerzej: J. Marszalska, *Historia powstania Biblioteki Publicznej w Tarnowie na łamach tarnowskiej „Pogoni”*, „Biuletyn informacyjno-instrukcyjny MBP w Krakowie” 3 (155), 1988, s. 25–34.

²⁵ Goście w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – pisarze, wydawcy, znawcy literatury, [w:] *Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie w latach 1975–1992 – zarys*, op. cit., s. 56–57.

wała artykuły z „Dziennika Polskiego” i „Gazety Krakowskiej”. W 1981 r. Departament Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej Ministerstwa Kultury i Sztuki wystosował pismo do WBP w Tarnowie zawierające „Ustalenia przyjęte na konferencji szkoleniowo-dyskusyjnej poświęconej problemom bibliografii terytorialnych. Jarocin 14-15 maja 1981 r.”, które miały posłużyć do realizacji ogólnopolskiego systemu bibliografii terytorialnych realizowanego przez wojewódzkie biblioteki publiczne²⁶. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie z dniem 1 stycznia 1984 r. utworzyła Redakcję Bibliografii Terytorialnej. Redakcji przydzielono pomieszczenie w lokalu wynajmowanym przez bibliotekę przy ul. Wałowej 6. W latach 1984-1991 w Redakcji przygotowano do druku pięć tomów „Bibliografii województwa tarnowskiego” za lata 1979-1983. Równocześnie gromadzono materiały w formie kartoteki do kolejnych roczników za lata 1984-1991. Oprócz opracowywania bibliografii Redakcji Bibliografii Terytorialnej wyznaczono funkcję gromadzenia dokumentów życia społecznego (tzw. dżs-y), czyli materiałów o charakterze informacyjnym, normatywnym, propagandowym i reklamowym (druki ulotne, afisze, plakaty itp.). Dnia 1 stycznia 1993 r. powołany został Dział Informacyjno-Wydawniczy MBP. Gromadzono teksty literackie autorów związanych z regionem, czasopisma tarnowskie, lokalne czasopisma wydawane w gminach byłego woj. tarnowskiego, księgozbiór o charakterze informacyjnym (słowniki, encyklopedie, bibliografie itp.), literaturę bibliologiczną i fachowe czasopisma bibliotekarskie. Ponadto w Dziale Informacyjno-Wydawniczym opracowywane są - zgodnie z profilem gromadzonych zbiorów - wydawnictwa związane z Tarnowem i regionem, oprócz licznych informatorów, katalogów wystaw, publikacji okolicznościowych, zestawień bibliograficznych, kolekcji. Czytelnicy Działu Informacyjno-Wydawniczego to przede wszystkim uczniowie szkół średnich, studenci piszący różnego rodzaju prace dyplomowe, pracownicy naukowci, dziennikarze. W ścisłej konsultacji z działem napisano prace dyplomowe poświęcone MBP w Tarnowie, a jego zbiory stały się podstawą dla kilkudziesięciu prac licencjackich, magisterskich oraz doktorskich tematycznie związanych z Tarnowem i regionem. Wśród czytelników nie brakuje też osób amatorsko interesujących się zarówno historią, jak i dniem dzisiejszym Tarnowa i okolic. Systematycznie wzbogacane zbiory regionalne pozwalają na realizację coraz szerszej gamy usług informacyjnych²⁷.

²⁶ *Kronika Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-2000*, red. A. Kempa, Warszawa 2001, s. 173.

²⁷ E. Stańczyk, *Dział Informacyjno-Wydawniczy Centrum Wiedzy o Tarnowie i Regionie*, [w:]

Kolekcje w zasobach tarnowskiej biblioteki

W strukturze Działu Informacyjno-Wydawniczego wyodrębniono Centrum Wiedzy o Tarnowie i Regionie, w którym znajdują się m.in. cztery cenne kolekcje. Zostały one nabyte przez tarnowską MBP w formie darowizn. Są to:

Kolekcja *Kalevali* Norberta Lippóczyego

Jest to jeden z największych wielojęzycznych zbiorów *Kalevali*²⁸ w Polsce. Książki te, jako dar Norberta Lippóczyego²⁹, wybitnego tarnowskiego kolekcjonera i działacza kultury, przekazywane były sukcesywnie WBP w Tarnowie w latach 1988–1990. Wszystkie opatrzone są ekslibrisami ofiarodawcy. Zbiór liczy *ca* 60 pozycji, w tym również opracowania *Kalevali*. Obok wydań w języku fińskim są także edycje w języku angielskim, estońskim, francuskim, niemieckim, polskim, rosyjskim, słowackim i węgierskim. Najstarsze pochodzą z lat 20. XX w. Najciekawszym jest reprint z 1982 r. pt. *Juhla-Kalevala* – jest to wierna kopia wydania z 1922 r. z ilustracjami znanego fińskiego ilustratora Gallena-Kallela. W lutym 1999 r. WBP otrzymała z Ambasady Fińskiej w Warszawie publikację *Kalevala: 1835–1849–1999*, wydaną przez Towarzystwo Miłośników *Kalevali* i Towarzystwo Literatury Fińskiej oraz *Kalevala* w przekładzie polskim Jerzego Litwiniuka.

Kolekcja Lidii i Adama Ciołkoszów

Kolekcja ta przekazana została MBP w Tarnowie w 1998 r. przez Instytut Polski i Muzeum im. Generała Władysława Sikorskiego w Londynie. Liczy 609 pozycji, stanowi część emigracyjnego księgozbioru Lidii³⁰ i Adama

Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie 1908–2008, op. cit., s. 23–25.

²⁸ *Kalevala* to poemat epicki składający się z pieśni ludowych i legend z terenów Finlandii, Estonii, Karelii i innych terenów, zebranych i opracowanych w XIX w. przez Eliasa Lönnrota. *Kalevala* nazywana jest fińskim eposem narodowym. 28 lutego w Finlandii obchodzi się Dzień *Kalevali*.

²⁹ Norbert Lippóczy (ur. 11.03.1902 w Tállya (Węgry), zm. 24.06.1996 w Tarnowie) – przedsiębiorca, kolekcjoner, bibliofil, współzałożyciel i wieloletni działacz Tarnowskiego Towarzystwa Przyjaciół Węgier. W 1992 r. otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Tarnowa. Zob. B. Sawczyk, M. Sasiadowicz, E. Stańczyk, *Ocalić od zapomnienia ... Patroni tarnowskich ulic*, t. I, Tarnów 2003, s. 131–134.

³⁰ Lidia Ciołkoszowa z domu Kahan (ur. 24.06.1902 w Tomaszowie Mazowieckim, zm. 9.06.2002 w Londynie) – działaczka socjalistyczna, publicystka, historyczka, żona Adama Ciołkosza. Ukończyła polonistykę i historię na UJ, doktorat (1925), wyróżniona nagrodami literackimi paryskiej Kultury (Paryż, 1967), Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (Londyn, 1972) i fundacji im. Jurzykowskiego (Nowy Jork, 1973) oraz orderem *Polonia Restituta*. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (od 1966). Zob. D. R.

Ciołkoszów³¹. Kolekcję tarnowską tworzą głównie książki wydane w Anglii i Francji w latach 1939–1995, niemal kompletne roczniki (1947–1996) paryskiej „Kultury”, komplet „Zeszytów Literackich” z lat 1983–1986 oraz kwartalnika politycznego „Aneks” z lat 1973–1986. Pozycje książkowe zawierają dedykacje znanych pisarzy i polityków (m.in. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, Herminy Naglerowej, Jana Nowaka-Jeziorańskiego)³². Na przełomie roku 2015 i 2016 MBP w Tarnowie powiększyła swoją kolekcję, przyjmując w darze od Biblioteki Jagiellońskiej dublety z księgozbioru Lidii i Adama Ciołkoszów, w liczbie 1060 egzemplarzy książek i czasopism.

Kolekcja Witolda Gryła

Kolekcja „tarnovianów” stanowi fragment części zbiorów przekazanych MBP w Tarnowie po zmarłym zasłużonym dla miasta bibliofilu Witoldzie Grylu³³ w 2007 r. przez jego córkę Małgorzatę Kądziołę. Kolekcja licząca ok. 800 egzemplarzy zawiera głównie pozycje książkowe tematycznie związane z Tarnowem oraz liczne mapy i plany. Przechowywana w Dziale Informacyjno-Wydawniczym doskonale uzupełnia księgozbiór Centrum Wiedzy o Tarnowie i Regionie. Zawiera wiele bezcennych i unikatowych pozycji, np.: *Dzieła Jana Tarnowskiego* (Kraków 1858), R. Piotrowskiego *Pamiętniki z pobytu na Syberii*, t. 1–3 (Poznań 1860–1861), *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej 1928* (Tarnów 1928), W. Bogatyńskiego, *Hetman Tarnowski* (Kraków 1914), *Teka grona konserwatorów Galicji Zachodniej*, t. 2 (Kraków 1906), pierwsze monografie Tarnowa (W. Balicki, *Miasto Tarnów*, 1831; J. Leniek, F. Herzig, F. Leśniak,

Potocki, *Kto jest kim? Tomaszowianie końca XX wieku*, Tomaszów Mazowiecki 2000, s. 26–27.

³¹ Adam Witold Maria Ciołkosz, ps. Kremerowski (ur. 5.01.1901 w Krakowie, zm. 1 X 1978 w Londynie) – polski instruktor harcerski, porucznik piechoty Wojska Polskiego, publicysta, jeden z przywódców Polskiej Partii Socjalistycznej w kraju i na emigracji, poseł na Sejm II i III kadencji w II RP, członek Komitetu dla Spraw Kraju od 28.01.1941 r. Zob. A. Friszke, *Adam Ciołkosz. Portret polskiego socjalisty*, Warszawa 2011.

³² Zob. A. Dura, *Emigracyjny księgozbiór Lidii i Adama Ciołkoszów w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. J. Słowackiego w Tarnowie*, Warszawa 2007.

³³ Witold Gryl (ur. 1919, zm. 26.05.2007 w Tarnowie) – inż. chemik, wieloletni pracownik Zakładów Azotowych w Tarnowie, bibliofil, miłośnik Tarnowa, współzałożyciel Społecznego Komitetu Opieki nad Zabytkami, Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Miasta Tarnowa, inicjator prac wykopaliskowych na terenie ruin zamku na Górze Świętego Marcina, współpracownik Muzeum Okręgowego w Tarnowie, Muzeum Diecezjalnego, Miejskiej Biblioteki Publicznej Tarnowa. Autor artykułów na temat zabytków Tarnowa w prasie lokalnej i ogólnokrajowej. Był też działaczem PTTK, Społecznym Opiekunem Zabytków, Przewodnikiem Miejskim, Przewodniczącym Komisji Opieki na Zabytkami Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Tarnowie. Zob. M. Baran (MAB), *To wspaniała darowizna... Tarnów: księgozbiór Witolda Gryla dla tarnowskiej biblioteki*, „Dziennik Polski” 257 (3–4 XI), 2007, dodatek „Dziennik Polski Tarnowski”, s. R 3.

Dzieje miasta Tarnowa, 1911; A. Piszowa, *600-lecie Tarnowa*, 1930), S. Dembińskiego, *Rok 1846. Kronika dworów szlacheckich* (Jasło 1896), W. Dworzaczka, *Genealogia* (Warszawa 1959).

Kolekcja harcerska dr hm Marii Żychowskiej

Stanowi ją księgozbiór o tematyce harcerskiej, liczący 647 pozycji, przekazany do MBP w Tarnowie przez dr hm Marię Żychowską³⁴ w 2014 r. Jest dorobkiem jej długoletnich badań nad dziejami harcerstwa na ziemi tarnowskiej. Zbiór ten obejmuje książki i czasopisma ukazujące historię Związku Harcerstwa Polskiego od powstania ruchu skautowego w Polsce i na świecie przed I wojną światową do czasów współczesnych oraz bogate materiały szkoleniowe, służące wychowaniu młodzieży zgodnie z ideami tej organizacji.

Spuścizna Tadeusza Nowaka

W 2015 r. MBP w Tarnowie otrzymała unikatową w skali kraju spuściznę po urodzonym w podtarnowskich Sikorzycach wybitnym poecie i prozaiku Tadeuszu Nowaku. Licząca 1133 pozycje książkowo-periodyczne spuścizna po T. Nowaku przekazana została MBP w Tarnowie przez prof. Stanisława Balbusa zgodnie z wolą Zofii Iwańskiej-Nowak. Jest darem, który obejmuje książki, korespondencję, rękopisy, dyplomy, medale, maszynę do pisania oraz portret poety pędzla Jana Wałacha³⁵.

Należy zaznaczyć związek Tadeusza Nowaka z Tarnowem. Urodził się 11 listopada 1930 r. na ziemi tarnowskiej, we wsi Sikorzycy³⁶, w widłach Wisły i Dunajca. Wieś ta, w tamtych czasach należała do powiatu dąbrowskiego (15 km na zachód od Dąbrowy Tarnowskiej), a obecnie przynależy do powiatu

³⁴ Maria Żychowska (ur. 1933) – harcerka (harc mistrz), historyk, archiwista, wieloletnia kierownik oddziału Archiwum Państwowego w Tarnowie, autorka kilku książek poświęconych lokalnym dziejom harcerstwa, dr historii. Popularyzatorka dziejów niepodległościowych Tarnowa i okolic. Autorka 3 tomowego monumentalnego dzieła *Represje komunistyczne w Tarnowskim 1945–1956*. Od 1984 r. członek Okręgowej Komisji w Krakowie w Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Nadal działa jako „Opiekun Miejsc Pamięci Narodowej”. Działa w konwencie Obywatelskiego Porozumienia Osób i Organizacji na rzecz Tradycji i Niepodległości. Wielokrotnie odznaczana i honorowana. W 1993 r. otrzymała medal *Pro Ecclesia et Pontifice* – przyznany przez Jana Pawła II, <https://krakow.gosc.pl/doc/6661632.Niezwykli-swiadkowie-historii> (dostęp: 17.11.2021).

³⁵ *Zbiory MBP w Tarnowie*, <https://www.biblioteka.tarnow.pl/zbiory> (dostęp: 19.11.2021).

³⁶ Sikorzycy to wieś położona w województwie małopolskim, w powiecie tarnowskim, w gminie Wietrzychowice, nad rzeką Dunajec. W latach 1920–1939 i 1945–1975 miejscowość należała do powiatu dąbrowskiego. W latach 1975–1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa tarnowskiego.

tarnowskiego. T. Nowak pobierał nauki w I Liceum Ogólnokształcącym im. Kazimierza Brodzińskiego w Tarnowie, następnie kontynuował edukację humanistyczną na poziomie akademickim w Krakowie. Był absolwentem filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego (1948–1954). Początek jego publicznej twórczości przypadł w 1948 r., a więc podczas jego studiów, kiedy to opublikował pierwszy swój wiersz w tygodniku „Wici”. W 1953 r., także jeszcze jako student, wydał pierwszy tomik poezji *Uczę się mówić*, a po studiach, w 1956 r. tomik *Prorocy już odchodzą*. Od 1956 r. był członkiem Związku Literatów Polskich, a także od 1954 r. PZPR. Nie wdając się w szczegółowe dywagacje, należy nadmienić, że wraz z innymi pisarzami zrzeszonymi w ZLP (w tym – Wisławą Szymborską) w 1953 r. podpisał konformistyczną, nieetyczną rezolucję potępiającą duchowieństwo w procesie kurii krakowskiej i domagającą się dla nich kar śmierci³⁷. Oprócz działalności poetyckiej artysta zajmował się także prozą, czego przykładem są zbiory opowiadań *W puchu Alleluja* czy powieści *Takie większe wesele*, *A jak królem*, *a jak katem będziesz*, *Diabły*, *Dwunastu*, *Prorok*, *Wniebogłosy*.

W 1999 r., w osiem lat po śmierci Nowaka, prof. Stanisław Balbus wydał jego dwie niedokończone powieści: *Jak w rozbitym lustrze* oraz *Jeszcze ich słyszę, widzę jeszcze*. Powieści Tadeusza Nowaka utrzymane są w baśniowo-balladowej konwencji, sięgają do pokładów literatury ludowej, kreując świat pełen prastarych archetypów i motywów biblijnych. Są zaliczane do tzw. nurtu wiejskiego³⁸. Aldona Szukalska podkreśla poetykę oniryczną w powieściach Tadeusza Nowaka³⁹.

Tadeusz Nowak – ze wsi i o wsi polskiej

W praktycznie całej twórczości T. Nowaka, jak w zwierciadle, odbija się polska wieś. Pochodził ze wsi, więc siłą rzeczy stanowiła ona dla

³⁷ Mowa o Rezolucji Związku Literatów Polskich w Krakowie w sprawie procesu krakowskiego z 8 II 1953 r. podpisanej przez 53 sygnatariuszy – członków krakowskiego oddziału Związku Literatów Polskich, wyrażającej potępienie wobec ks. Józefa Lelity i innych księży związanych z krakowską kurią metropolitalną, oskarżonych o działalność szpiegowską, powzięta po wyroku skazującym duchownych na karę śmierci w sfinansowanym procesie pokazowym, zwanym procesem księży kurii krakowskiej. Zob. W. Czuchnowski, *Blizna. Proces kurii krakowskiej 1953*, Kraków 2003.

³⁸ *Kolekcja pamiątek po Tadeuszu Nowaku w bibliotece*, <http://tarnow.net.pl/articles/s/i/78820> (dostęp: 21.11.2021).

³⁹ A. Szukalska, *Poetyka oniryczna w powieści Tadeusza Nowaka „A jak królem, a jak katem będziesz” i Miodraga Bulatovicia „Bohater na osle”*, „Pamiętnik Literacki” nr 98, 2007, z. 2, s. 131–154.

niego natchnienie w twórczości. Nowak, tworząc swoje utwory literackie, nieustannie inspirował się wsią, chłopami, przyrodą, zjawiskami zachodzącymi w ciągu całego roku. Wierzchosławice, podobnie jak jego rodzinne Sikorzyce, były mu szczególnie bliskie. Zapraszano go na różnorodne uroczystości. Nigdy nie wyparł się wsi, chętnie przyjmował zaproszenia, w tym także do Wierzchosławic na różne uroczystości, szczególnie o proweniencji ludowej, np. dożynki. Świadczą o tym chociażby wpisy w jego kolekcji. Edward Kupiszewski⁴⁰, autor *Pokochać w sierpniu*, w treści dedykacji 28 września 1985 r. napisał: „Panu Tadeuszowi Nowakowi – z wyrazami szacunku, podziwu, wdzięczności i przyjaźni – na pamiątkę spotkania w Wierzchosławicach”.

Adam Tomczyk z Żabna w 2005 r. napisał o T. Nowaku:

Gdy Tadeusz Nowak zmarł w 1991 roku miał już zasłużenie ugruntowaną pozycję poety i pisarza nurtu wiejskiego w polskiej literaturze. Boli śmierć tak wczesna człowieka, artysty, patrioty. Z pewnością wiele miał nam jeszcze do powiedzenia. Był królem słowa. Sprawił, że ten nurt poezji wywodzącej się z tradycji i kultury ludowej, chłopskiej wszedł do kanonu literatury narodowej, za sprawą mistrzowskiego operowania środkami wyrazu, słowem i nastrojem. Twórczość T. Nowaka jest najniższym ukłonem do ziemi, ziemi naszej małej Ojczyzny⁴¹.

Postawić można pytanie, czy twórczość T. Nowaka zauważona została dzięki jego korzeniom chłopskim, a także nurtowi wiejskiemu, który on uprawiał? Wiadomym jest, że władzy „ludowej” szczególnie zależało na promowaniu inteligencji wywodzącej się z chłopów, robotników, aniżeli arystokracji, osób z rodowodami szlacheckimi. Nadto, w PRL pisarze, twórcy, promowani byli w krajach demokracji „ludowej”, a nie na – jak określano – „zgniłym”, „imperialistycznym” Zachodzie. Miało to w przypadku Nowaka również przełożenie na udział w konkursach, festiwalach. Nagrody i wyróżnienia otrzymywał głównie w krajach bloku wschodniego, gdzie chętnie poddawano translacjom i publikowano jego dorobek autorski

⁴⁰ Edward Kupiszewski (ur. 18.06.1940, zm. 8.08.2000) – pedagog, polonista, poeta, prozaik, felietonista. Jako poeta debiutował (1956) w „Nowej Wsi”. Publikował w „Poezji”, „Głosie Nauczycielskim”. Współwydawca pisma „Salon Literacki”. Członek Grupy Poetyckiej Narew, Klubu Literackiego Narew, Związku Literatów Polskich (1984); założyciel pisma studenckiego „Parnasik” (1992), <https://www.moja-ostroleka.pl/art/1624009714/urodziny-edwarda-kupiszewskiego-ostroleka-wspomina-poete-zwiazanego-z-regionem-wideo> (dostęp: 22.11.2021).

⁴¹ A. Tomczyk, *Czytając Tadeusza Nowaka*, Żabno 2005, s. 5.

(Czechosłowacja, ZSRR, Węgry, NRD). W innym świetle postrzega i analizuje działalność Nowaka i jego spuściznę literaturoznawca, bibliolog, językoznawca, a w zupełnie innej optyce historyk, biorąc pod uwagę nie tylko dorobek artysty, ale i kontekst dziejowy, polityczny i ich uwarunkowania w konkretnym przedziale czasowym. Nie bez znaczenia było upolitycznienie wielu pisarzy, nie wyłączając Nowaka, a także skupianie się ich w środowiskach nadzorowanych przez komunistyczne władze (np. w ZLP). Inna sprawa, na ile przynależność do ZMS, ZMP, PZPR i przytakiwanie władzy było szczere, a na ile wynikało z pragmatyzmu i prostej kalkulacji. Nowak, można skonstatować, nie był ani wrogiem, ani też „pupilem” PRL-owskich władz. W swojej twórczości stronił od polityki, nie wykazywał cech wybitnie antykomunistycznych, a można śmiało stwierdzić, że raczej cechowała go w tym względzie pewna obojętność i godzenie się z ówczesną rzeczywistością, której podłożem i celem była koegzystencja w zniewolonym kraju i możliwość tworzenia. W monopolistycznym PRL-u niepokorni pisarze, dziennikarze, twórcy kultury, obejmowani byli zakazami publikacji. Niepoślednią w tym rolę spełniał do końca komunizmu w Polsce urząd cenzury. Z drugiej strony, można mówić o kulturze politycznej w społeczeństwie, mając na względzie system autokratyczno-biurokratyczny i ideologię państwotwórczą, w tym komunistyczny totalitaryzm⁴².

Bibliografia selektywna twórczości Tadeusza Nowaka

Z twórców, badaczy, piszących o Tadeuszu Nowaku i jego dorobku pisarskim wymienić można tytuły/autorów: *Modły jutrzenne – modły wieczorne. Tadeusz Nowak. Poezja w czasie marnym: o metafizyce i historiozofii poezji Tadeusza Nowaka* (Stanisław Balbus); *W kręgu mitu, magii i rytuału. O prozie Tadeusza Nowaka* (Dorota Siwor); *Tadeusz Nowak* (Jan Z. Brudnicki); *Tadeusz Nowak – zbiór recenzji i szkiców o twórczości pisarza* (wybrał, oprac. i wstępem opatrzył Jan Z. Brudnicki); *Tadeusz Nowak – zarys twórczości* (Roch Sulima); *Poeta na Ursynowie. Rzecz o Tadeuszu Nowaku* (Stanisław Grabowski); *Nowy Nowak (Tadeusz) – zbiór szkiców* (pod red. Józefa Olejniczaka i Ryszarda Knapka); *Nowak (Bohdan Zadura); Folklor w prozie Tadeusza Nowaka* (Elżbieta Szmigielska); *(Prze)Trwać w okolicach mitu: funkcje mityzacji w poezji Tadeusza Nowaka* (Małgorzata Wójcik-Dudek); *Vox humana. Biblia w liryce Tadeusza Nowaka: studia i szkice* (Stanisław Dąbrowski); *Zaślubiny i zatracenie w poezji*

⁴² Por. J. Bratkiewicz, *Tradycjonalizm, kolektywizm, despotyzm. Kontynuacyjne ujęcie ewolucji historyczno-politycznej (ze szczególnym uwzględnieniem Rosji)*, Warszawa 1991, s. 115–170.

Tadeusza Nowaka: łańcuchy symboliczne: dwa i połowa trzeciego (Andrzej Zieniewicz).

Bibliografia twórczości Tadeusza Nowaka doczekała się również opracowań przez tarnowską księżnicę. W 1996 r. WBP w Tarnowie opublikowała w ramach własnej działalności wydawniczej prace: Marii Miki, *Tadeusz Nowak – zestawienia bibliograficzne (twórczości i opracowań krytycznych)* oraz Urszuli Szuster, *Tadeusz Nowak (1930–1991) i jego związki z Ziemią Tarnowską*.

Charakterystyka zawartości spuścizny Tadeusza Nowaka

Całą spuściznę Tadeusza Nowaka podzielić można na następujące składowe:

- I. Książki (w tym część z dedykacjami)
- II. Periodyki
- III. Prace dyplomowe dotyczące twórczości Tadeusza Nowaka
- IV. Rękopisy i maszynopisy autorskie
- V. Korespondencję
- VI. Nagrody i odznaczenia
- VII. Inne

I. Książki

Trzon zbioru stanowią książki. Większa ich część to poezja i proza zarówno autora kolekcji, jak i innych pisarzy i twórców. Według sporządzonego spisu jest ich w kolekcji 1067 woluminów. Na pierwszym miejscu należy wymienić te autorstwa Tadeusza Nowaka, których jest w języku polskim 58 woluminów, w tym 15 dubletów tytułów. Na uwagę zasługuje pozycja zatytułowana *Prorok* (6 egz., w tym 3 z drugiego wydania), *A jak królem, a jak katem będziesz* (pierwsze i dziewiąte wydanie), *Takie większe wesele* (2 egz. drugiego wydania). Oprócz tego w kolekcji ważne miejsce zajmują dzieła Nowaka w tłumaczeniach obcojęzycznych, co obrazuje poniższe zestawienie.

Tabela 1. Wydania polskie i obcojęzyczne utworów Tadeusza Nowaka w kolekcji MBP w Tarnowie.

L.p.	Język publikacji dzieł	Liczba woluminów
1.	polski	58
2.	czeski	17

3.	węgierski	3
4.	inne języki	7
łącznie		85

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu kolekcji.

Należy zaznaczyć, że poezja i proza Tadeusza Nowaka przewija się w wielu antologiach będących składowymi przedmiotowego zbioru.

W spuściznie najstarsza książka pochodzi z 1899 r. i jest autorstwa Oswalda Külpe: *O zadaniach i kierunkach filozofii*. Są również cztery tomy *Encyklopedii Staropolskiej Ilustrowanej*. Inspiracją do tworzenia poezji przez Nowaka były zapewne także tomy dzieł Oskara Kolberga *Lud: jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*. (Krakowskie).

Większość kolekcji książkowej stanowi poezja i proza. Przeważają autorzy polscy (około 80% całości). Nie brak polskich tłumaczeń autorów obcych. Wśród nich: Tudor Arghezi, Aleksander Aleksandrowicz Błok, Elizabeth Barrett Browning, Wielimir Chlebnikow, Johann Wolfgang von Goethe, Nicolás Guillén, Horacy (właściwie Kwintus Horacjusz Flakkus), Gyula Illyés, Vítězslav Nezval, Miodrag Pavlović, François Villon, Blaise Cendrars, Michelangelo Buonarroti, Eduard G. Bagrickij, René Char, Marina Iwanowna Cwietajewa, Max Jacob, John Milton, Aleksander Puszkina, Edgar Lee Masters, Sándor Petőfi, Jules Supervielle, François Villon i inni. Część kolekcji stanowią tomiki wyborów różnorodnej poezji, w tym *Poezje wybrane* Karola Wojtyły (1 wolumin). Aż 9 woluminów to poezje autorstwa Jana Zycha.

W kolekcji nie brak publikacji różnych autorów o tematyce wiejskiej, folklorystycznej, ludowej, mitologicznej, baśniowo–legendowej⁴³. Kilka woluminów to poezja konkretnych regionów Polski – np. Rzeszowskie, Poznańskie i inne. Poza nimi są publikacje o tematyce wojennej, patriotycznej, „Solidarnościowej”⁴⁴. Jest także monumentalne dzieło J. Łojka *Katyń*. Nie wiadomo, kiedy trafiło ono w zasób biblioteczny pisarza.

W części książek znajdują się odręczne wpisy dedykacyjne ich autorów. Wszystkie zawierają szacunek, podziękowania, pozdrowienia i serdeczności dla Tadeusza Nowaka. Niektóre również dla jego żony Zofii. Wiele ma cechy kurtuazyjne. Pośród dedykacji znajdziemy wpisy znanych i utytułowanych. Zacytujmy kilka z nich.

⁴³ Zob. MBP w Tarnowie, *Kolekcja Tadeusza Nowaka, Wykaz* – poz. 175, 176, 177, 178, 180, 181, 185, 188, 190, 191, 202, 242.

⁴⁴ Zob. *ibidem* – poz. 187, 193, 196, 197, 210, 214, 216, 226, 227, 275.

Profesor Kazimierz Wyka⁴⁵, ofiarowując swojego autorstwa książkę p.t. *Rzecz wyobraźni* napisał na stronie tytułowej: „Tadeuszowi Nowakowi z najlepszymi życzeniami dla Jego poezji, jeszcze bardziej przyjaznymi dla Niego osobście. Kraków 22.09.1959. Kazimierz Wyka”. Również autorzy zagraniczni (np. Czesi, Węgrzy, Rosjanie i inni) ofiarowali chętnie T. Nowakowi tomiki swojej twórczości z wpisami w ich językach.

Niemало jest wpisów bezpośrednich, koleżeńskich i przyjaznych. Każdy z nich jest inny. Zacytujmy kilka charakterystycznych. Jerzy Kwiatkowski⁴⁶, autor *Szkiców do portretów*, wpisał: Kasi⁴⁷ i Tadkowi Krzemuski-Nowakom, Drogim Współbiesiadnikom tego śledzia na przystawkę. 23.1.1961. Jerzy Kwiatkowski. Ps. Dziełko o Nowaku zostało zjedzone”. Tenże autor w swojej książce *Świat poetycki Juliana Przybosa* napisał: „Zosi i Tadkowi Nowakom – na pamiątkę wspólnej Łodzi, w której obyśmy dopłynęli do widniejącego już na horyzoncie portu – bardzo serdecznie Jerzy Kwiatkowski”.

Znany pisarz Jalu Kurek⁴⁸, w swojej książce *Woda wyżej*, wpisał: „Zosi i Tadziovi Nowakom z serdeczną przyjaźnią Jalu Kurek. Kraków 8.5.77.

⁴⁵ Kazimierz Wyka (ur. 19.03.1910 w Krzeszowicach, zm. 19.01.1975 w Krakowie) – polski historyk i krytyk literatury, eseista, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, poseł na Sejm PRL I kadencji, członek prezydium Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w 1952 r. Ojciec profesor Marty Wyki – historyk literatury i krytyk literacki. Zob. *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik bibliograficzny*, t. 6, red. J. Czachowska, A. Szałagan, Warszawa 2004, s. 315–516.

⁴⁶ Jerzy Kwiatkowski (ur. 3.06.1927 w Warszawie, zm. 30.12.1986 w Krakowie) – filolog, poeta, uczestnik powstania warszawskiego. Po wojnie studiował polonistykę i doktoryzował się na UJ. W latach 50. był zatrudniony w Pracowni Bibliograficznej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, w latach 1955–1958 kierował działem literatury współczesnej w Wydawnictwie Literackim. Od 1958 r. do śmierci pracował ponownie w IBL, tym razem jako badacz literatury, zwłaszcza poezji XX w. W latach 1976–1978 oraz 1983–1984 wykładał na uniwersytecie w Clermont-Ferrand. Zob. M. Wyka, *Jerzy Kwiatkowski (3 czerwca 1927–30 grudnia 1986)*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 79, 1988, z. 4, s. 327–335.

⁴⁷ Katarzyna Krzemuska (zm. 28 III 2014 r.) pracowała od początku w krakowskim Wydawnictwie Literackim; w latach 1972–1981 była zastępcą redaktora naczelnego, a w latach 1982–1988 redaktorem naczelnym i równoległe z Krystyną Migdałską w latach 1984–1989. Nazywana „Wielką Damą krakowskiego środowiska pisarskiego drugiej połowy XX wieku”. Zob. D. Grabowska, *Działalność Wydawnictwa Literackiego w upowszechnianiu literatury pamiętnikarskiej*, [w:] I. Michalska, G. Michalski, *Działalność instytucji wydawniczych na rzecz oświaty i edukacji w XIX i początkach XX wieku*, Łódź 2014, s. 223–236.

⁴⁸ Jalu Kurek, ps. „Mafarka”, „Jan Skowron” (ur. 27.02.1904 w Krakowie jako Franciszek Kurek, zm. 10.11.1983 w Rabce) – polski poeta i prozaik, przedstawiciel tzw. Awangardy Krakowskiej. Laureat Nagrody Młodych Polskiej Akademii Literatury za powieść społeczno-obyczajową z życia ówczesnej wsi małopolskiej *Grypa szaleje w Naprawie* (1934). Zob. L. M. Bartelski, *Polscy pisarze współcześni 1939–1991. Leksykon*, Warszawa 2000, s. 226.

Nie brak wpisów z podziękowaniami. Przykładem jest Władysław Łazuka⁴⁹, który w swojej publikacji *Przejdę sad*, w dniu 7 sierpnia 1978 r. napisał: „Panu Tadeuszowi Nowakowi z podziękowaniem za podanie dłoni”. Inny poeta, Czesław Kuriata⁵⁰, w *Wierszach wybranych*, których wyboru dokonał Tadeusz Nowak, złożył w dedykacji podziękowanie: „Tadeuszowi – wielkie dzięki. 20 lipca [19]84”. Kolejny autor Lech J. Majewski⁵¹ w swojej książce *Baśnie z tysiąca nocy i jednego miasta*, napisał: „Panu Tadeuszowi Nowakowi dziękując za ballady do „Rycerza”. Lech J. 4 IV [19]78”.

Profesor Maria Podraza-Kwiatkowska⁵² w *Młodopolskich harmoniach i dysonansach* 17 października 1969 r. wpisała: „Tadziowi Nowakowi w skromnym rewanżu za Jego piękne książki – bardzo serdeczne”.

A Jan Marszałek w swoim tomiku: *Nad ranem* wpisał podziękowanie: „Panu Tadeuszowi Nowakowi w dowód najwyższego uznania oraz za dużo wyrozumiałości, jeszcze więcej serca, gdy czyniłem pierwszy krok, najtrudniejszy krok. Z poważaniem Jan Marszałek. 15 września 1971”.

Roman Łoboda w swojej książce *Skoki*, w dniu 18 maja 1967 r. zamieścił wpis: „Tadeuszowi Nowakowi z niesłabnącym podziwem dla Jego indywidualności oraz Twórczości”.

⁴⁹ Władysław Łazuka (ur. 15.09.1946 w Tyrawie Solnej koło Sanoka) – poeta, prozaik, muzyk. Absolwent Liceum Pedagogicznego w Stargardzie i Wyższej Szkoły Rolniczej w Szczecinie. Pracował w instytucjach rolnych. Debiutował opowiadaniem na antenie szczecińskiej rozgłośni Polskiego Radia Szczecin (1969) oraz wierszami w „Tygodniku Kulturalnym” i kwartalniku „Vineta”. Jego poezję przetłumaczono na wiele języków obcych. <http://zlp-gorzow.cba.pl/czlonkowie/lazuka1.html> (dostęp: 27.11.2021).

⁵⁰ Czesław Kuriata (ur. 29.04.1938 we wsi Marcelówka powiat Kostopol na Wołyniu) – polski poeta, prozaik oraz autor utworów dla dzieci. Szerzej: *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny*, t. 4, red. J. Czachowska, A. Szałagan, Warszawa 1996, s. 490–492.

⁵¹ Lech J. Majewski (ur. 30 VIII 1953 w Katowicach) – polski reżyser (filmowy, teatralny i operowy), scenarzysta i producent filmowy, poeta, prozaik i malarz. Obecnie mieszka w Wenecji, wracając często do Polski na rodzinny Śląsk. Jest wykładowcą w szkole filmowej Rutgera Hauera w Rotterdamie. Zob. M. Lebecka, *Lech Majewski*, Warszawa 2010.

⁵² Maria Henryka Podraza-Kwiatkowska (ur. 19.01.1926 w Kołomyi, zm. 5.04.2016 w Krakowie) – polska historyk literatury, prof. n. hum. w spec. filologia polska, historia literatury polskiej, literaturoznawstwo; członek PAU, Komisji Historycznoliterackiej Oddz. Krakowskiego PAN, redakcji „Ruchu Literackiego”; wykładowczyni UJ, edytorka oraz eseistka. Specjalizowała się w epoce Młodej Polski. Autorka wielu książek i rozpraw naukowych. Zob. A. Czabanowska-Wróbel, *Maria Podraza-Kwiatkowska (1926–2016)*, „Ruch Literacki” 57, 2016, nr 2 (335), s. 275–280.

Natomiast Józef Krupiński⁵³ w książce przekazanej T. Nowakowi, *Tratwa świętej Barbary*, napisał:

Czcigodnemu Tadeuszowi Nowakowi Gospodarzowi Dożynek A.D. 1987 w Niepodległej Rzeczypospolitej serca mego, z podziękowaniem za Jego gospodarską dłoń i oko w podziemnych pługach moich przynoszących i te wiersze – kłosy z licznymi chwastami nieporadności mojej i ... ze wszystkimi bolącymi stanami polskiej duszy obecnie. Szczęście Boże pługom, bronom i radłom, sierpowi i kosie Tadeusza Nowaka! Pozdrawiam Twoją wieś Sikorzyce. I niech będzie błogosławiona Dobroć Rodzicielek z chlebem i solą w progach naszych domów – chat współczesnych!... Józef Krupiński. Tychy, wakacyjne lato 1987 r.

We wpisach dedykacyjnych są również życzenia. Jan Lohmann⁵⁴ w *Piątym przykazaniu* napisał: „Kochany Tadziu, na ten 1987 rok dużo szczęścia i żeby był dla Ciebie łaskaw, ta mała książeczka to moje życie tylko pisanie zrobione oczywiście jak umiałem najlepiej – Twój Jan. Kraków, 3 I [19]87”. Tenże Lohmann, w również swojego autorstwa książeczce na Wielkanoc 1972 r. napisał: „Pani Zosi i Tadziowi z najserdeczniejszymi życzeniami Wesołych Świąt i ze [tutaj dziwny znak graficzny]”. Artur Daniel Liskowacki⁵⁵ w rów-

⁵³ Józef Krupiński (ur. 24.09.1930 w Skarbanowie, zm. 1.09.1998 w Orzeszu) – polski poeta współczesny bliski nurtowi autentyzmu, laureat nagrody im. Edwarda Stachury i członek Katowickiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. W latach 50. XX w. zamieszkał w Tychach i aż do przejścia na emeryturę pracował jako technik górnik w Kopalni Węgla Kamiennego „Ziemowit” w Łędzinach. Od 1969 roku publikował swoje wiersze w takich pismach jak: „Akant”, „Poezja”, „Dekada Literacka”, „Przegląd Powszechny”, „Miesięcznik Literacki”, „Tygodnik Kulturalny”, „Życie Literackie”, „Akcent”, a także w niezależnej prasie stanu wojennego. Zob. *Józef Krupiński – poezja*, <http://www.ja.kocham.tychy.pl/?p=185> (dostęp: 29.11.2021).

⁵⁴ Jan Lohmann (ur. 2.07.1925 w Seceminie) – polski poeta i prozaik, członek Stowarzyszenia Pisarzy Polskich i krakowskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych. Studiował na Wydziale Rolnym UJ. W okresie II wojny światowej członek AK, działał w oddziale „Skrzetuski” jako „Feliks”. Współzałożyciel Ogólnopolskiego Związku Żołnierzy AK, członek Światowego Związku Żołnierzy AK. Debiut poetycki w dwutygodniku „Kamena” (1959), prozę zaczął publikować w miesięczniku „Odra” (1959). Zob. <http://www.sppkrakow.pl/czlonkowie/jan-lohmann> (dostęp: 2.12.2021).

⁵⁵ Artur Daniel Liskowacki (ur. 4.01.1956 w Szczecinie) – polski prozaik, eseista, poeta, autor słuchowisk radiowych, krytyk teatralny. Prasowy debiut poetycki w 1974, a w 1975 wydał arkuusz poetycki *Sielanki*. Pracował w redakcji tygodnika „Jantar”, „Morze i Ziemia”. W latach 1990–2008 kierownik działu kulturalnego gazety „Kurier Szczeciński”, od 2008 prezes i redaktor naczelny. Współpracownik redakcji miesięcznika „Teatr”, dwumiesięcznika „Pogranicza” oraz „Twórczości”. W latach 1996–1999 pełnił funkcję prezesa szczecińskiego oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Zob. E. Winięcka, *Pakt z Chronosem*, „Czas Kultury” 6, 2012, s. 118–121.

niez autorskiej publikacji książkowej *Autoportret ze szminką* (Wyd. Literackie) wpisał: „Panu Tadeuszowi Nowakowi z głębokim poważaniem – A. Liskowski. Szczecin, listopad [19]85”.

Innego, również osobistego wpisu dokonał Stanisław Leon Machowiak w książce swojego autorstwa *I było światło*: „Panu Tadeuszowi Nowakowi znakomitemu mistrzowi słowa, nieustannych pomysłów i najpiękniejszych strof. *I było światło* dedykuję. Stanisław L. Machowiak. Poznań 23 III 1981 r.”.

Tadeusz Nowak dla wielu pisarzy, poetów był wzorem, a także i inspiratorem tworzenia i twórczości literacko-poetyckiej. Nierzadko również pierwszym czytelnikiem-recenzentem.

Szczególną atencją i przyjaźnią darzyła Zofię i Tadeusza Nowaków (zapewne ze wzajemnością) poetka Władysława Lubasiowa⁵⁶ urodzona na Sądecczyźnie. W tomiku własnego autorstwa *A właśnie zaczął się sierpień* napisała: „Moim Drogim i sercu Miłym Państwu – Zosi i Tadeuszowi Nowakom tę skromną książeczkę, która nie jest autobiografią – chociaż błąka się po ścieżkach wspomnień – z prośbą o pamięć i z serdecznymi pozdrowieniami przesyła Władysława Lubasiowa; Nowy Sącz, 30 grudnia 1980”. W innej książce Lubasiowej *Wzdłuż drogi* znajduje się list pisany do Tadeusza Nowaka również z Nowego Sącza z datą 20 października 1985 r.

Swoistą wymowę ma dedykacja wrocławskich nauczycieli napisana w 1988 r. w zbiorze *Na skrzyżowaniu Azji i Europy. Wiersze polskie 1980–1988*. Jej treść: „Panu Tadeuszowi Nowakowi to najskromniejsze z możliwych »honorarium« ośmielam się posłać od wrocławskich nauczycieli. St[anislawa] Stelmachowa, Wrocław 18 III [19]88”. Stanisława Stelmachowa [pseud.] była redaktorką tegoż tomiku wierszy wydanego we Wrocławiu (drugie wydanie) w 1988 r. Pośród autorów był również Tadeusz Nowak, który na s. 83 opublikował wiersz bez tytułu, zaczynający się od słów: „Zieloną czapkę nosi strach...”. Warto zaznaczyć, że w tymże roku wiersz ten został opublikowany pod tytułem *Dziewiąty pacierz azjatycki* w zbiorze T. Nowaka *Pacierz i paciorki*.

II. Czasopisma

Integralną częścią spuścizny T. Nowaka są periodyki. Głównie z zakresu literatury, w tym obcojęzyczne. Wśród nich wymienić między innymi

⁵⁶ Władysława Lubasiowa (ur. 1919 w Nowym Sączu, zm. 2010, tamże) – studentka polonistyki UJK we Lwowie (1938), członkini AK, współpracownica radia w Zabrzu (1945). W 1956 wróciła do Nowego Sącza, tamże pracownica kulturalna MRN, kierownik i dyrektor Powiatowej Biblioteki Publicznej w Nowym Sączu (1961–1975), od 1975 r. na emeryturze. Debiut poetycki w „Zewie Gór” (1935), następne publikacje w lokalnych periodykach. Opracowała „Bibliografię ziemi sądeckiej 1945–1965” (1965). Wydała tomiki wierszy, prozy. Zob. <http://saczopedia.dts24.pl/glossary/lubasiowa-wladyslawa> (dostęp: 10.12.2021).

należy: francuskojęzyczne „La Nouvelle Revue française”⁵⁷, „Les Lettres nouvelles”⁵⁸, węgierskojęzyczne: „The New Hungarian Quarterly”⁵⁹, angielskojęzyczne: „Polish Perspectives: monthly review” i inne⁶⁰.

Polskojęzyczne to: „Twórczość: miesięcznik literacko-krytyczny” (10 egz. z lat 1945–1999⁶¹); „Wezwanie: niezależne pismo literackie” (7 egz. z lat 1982–1989); „Regiony: kwartalnik społeczno-kulturalny” (5 egz. z lat 1975–1993⁶²); „Nowe Książki: przegląd nowości wydawniczych” (3 egz. z lat 1968–1972); „Arka: eseistyka, krytyka, literatura” (2 egz. z lat 1984,1989); „Puls: nieregularny kwartalnik literacki” (2 egz. z lat 1987,1991) oraz pojedyncze egzemplarze innych tytułów.

We wszystkich periodykach zawartych w kolekcji zamieszczono omówienia twórczości T. Nowaka, jego publikacje, nowości wydawnicze itp. Stąd też poszczególne numery tytułów, a nie kompletne roczniki. Łącznie na 66 czasopism w kolekcji, jest aż 35 tytułów. Wśród ośmiu języków wydanych periodyków będących w kolekcji T. Nowaka, 16 tytułów stanowią wydawnictwa polskojęzyczne. Po nich, po trzy tytuły czeskie, węgierskie i francuskie, po dwa rosyjskie i niemieckie oraz jeden hiszpański. Cezura czasowa powyżej analizowanych czasopism zamyka się w latach 1945–2009. Pierwszy polskojęzyczny periodyk pochodzi z 1945 r., a ostatni – rosyjski z 2009 r.

III. Prace dyplomowe dotyczące twórczości T. Nowaka

W kolekcji znalazły się cztery prace dyplomowe, które zostały napisane i obronione w latach 1978–2013 na różnych uczelniach polskich. Są to trzy prace magisterskie i jedna doktorska:

1. Emil Węgrzyn, *Elementy antropologii filozoficznej w „Psalmach” Tadeusza Nowaka*. Praca doktorska napisana pod kierunkiem doc. dr. hab. Józefa

⁵⁷ „La Nouvelle Revue française”, skr. „NRF” – francuski dwumiesięcznik (pierwotnie miesięcznik) literacki założony przez André Gide’a, Jacques’a Copeau i Jeana Schlumbergera. Wydawany był w latach 1909–1943, następnie reaktywowany w 1953 r.

⁵⁸ „Les Lettres nouvelles” to francuski przegląd literatury, założony w 1953 r. przez Maurice’a Nadeau i Maurice’a Sailleta wzorowany na „NRF”, ale o zupełnie innej treści. W 1960 r. ukazała się angielska wersja językowa (tłumaczenie czasopisma) zatytułowana „Modern Letters”.

⁵⁹ „The New Hungarian Quarterly” ukazywał się w latach 1960–2014, po śmierci Ivána Boldizsára (1988) Miklós Vajda był redaktorem naczelnym do 2005 r., a po jego przejściu na emeryturę do końca pisma Zsófia Zachár. Kwartalnik ukazywał się w języku angielskim, zawierał głównie artykuły o tematyce kulturalnej i, w mniejszym stopniu, polityczne. W 1990 r., po upadku komunizmu, periodyk odzyskał swój pierwotny tytuł – „The Hungarian Quarterly”.

⁶⁰ MBP Tarnów, *Kolekcja T. Nowaka, Wykaz czasopism*, mps.

⁶¹ Dwa z nich z lat 1993 i 1999 opublikowano już po śmierci T. Nowaka.

⁶² Zeszyt z 1993 r. opublikowany po śmierci T. Nowaka.

- Zbigniewa Białka w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie 1978 r.
2. Andrzej Papliński, *Magiczny świat w „Diabłach” Tadeusza Nowaka*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr. Bolesława Hadaczka w Zakładzie Historii Literatury Polskiej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie 1987 r.
 3. Joanna Kwiecień, *Małe formy prozatorskie Tadeusza Nowaka. Próba edycji*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Ferta w Instytucie Filologii Polskiej Wydziału Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie w 2011 r.
 4. Joanna Poczesna, *Natura jako świętość w „Ziarenku prawdy” Tadeusza Nowaka*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Balbusa w Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w 2013 r.

IV. Rękopisy i maszynopisy autorskie

Spuścizna po Tadeuszu Nowaku obejmuje jego rękopisy i maszynopisy, które są częścią kolekcji przekazanej do MBP w Tarnowie. Wśród nich dominuje poezja – różne wersje wierszy, a także proza. Nadto tłumaczenia z języka rosyjskiego i węgierskiego. Nowak pisał na luźnych kartach formatu maszynowego, a także w zeszytach 16 kartkowych, które są opisane. Część jest powiązana w pakiety, a część w teczkach (opisanych „Rękopisy”). Perełkami w zbiorze są teksty pisane przez Nowaka w obcych językach, w tym po francusku. Co istotne, w części drukowanej poezji T. Nowaka odnaleźć można czasami inne wersje strof niż w oryginalnych rękopisach. Być może autor dokonywał autopoprawek, przepisując je maszynowo, a następnie oddawał do składu w wydawnictwach.

Z rękopisów można się wiele dowiedzieć. Przykładowo, tytuł pierwotny powieści Nowaka *Jak w rozbitym lustrze* brzmiał: *Towarzysze Zbrojni*. Autor jednak pierwotny tytuł przekreślił i wpisał inny. Również na niektórych rękopisach, pisarz czynił poprawki, zmiany. Niestety ta część spuścizny nie jest opracowana i skatalogowana. Stanowi cenne źródło do specjalistycznych badań literackich, historyczno-literackich, historycznych, biografistycznych. Trudno również stwierdzić, czy ta część została przekazana jako kompletna.

V. Korespondencja

Podobnie jak w przypadku rękopisów i maszynopisów Tadeusza Nowaka, również ten fragment spuścizny nie został skatalogowany i opisany. Wśród korespondencji przeważają pisma i karty korespondencyjne oraz telegramy okolicznościowe zawierające gratulacje z okazji uzyskania

przez T. Nowaka nagród państwowych, wyróżnień, a także pisma różnych instytucji o proweniencji kulturalnej i innej. Warto podkreślić, że pośród czytelników T. Nowaka byli również osadzeni w zakładach karnych w Polsce. Świadczy o tym karta pocztowa, którą zacytujmy: „Najserdeczniejsze gratulacje z okazji otrzymania Nagrody Państwowej przesyła Rysiek. Wybaczyć, że tak lichej kartce powierzyć muszę całą moją radość z tej okazji. Gliwice, 14.07.1974.”. Na karcie pieczęć podłużna o treści: „Cenzurowano. Areszt Śledczy w Gliwicach”. Zastanawiać może bezpośredniość autora tekstu korespondencji wobec adresata, w tym przypadku owego Ryśka.

Szczególnie sentymentalnym jest list dzieci szkolnych z 3 czerwca 1960 r. ze wsi Kanna w powiecie dąbrowskim w gminie Bolesław w Małopolsce. To miejscowość położona na terenach dobrze znanych Nowakowi z lat dziecięco-młodzieńczych. Poeta był na spotkaniu autorskim w tejże szkole. Po nim uczniowie postanowili napisać do gościa podziękowanie listowe. Dzieci pisały:

Kochany nasz Poeto. [...]. Z radością witaliśmy Cię w murach naszej szkoły. Pierwszy raz w życiu widzieliśmy prawdziwego poetę. Słyszeliśmy wiele o Tobie i o innych poetach i pisarzach. [...]. Opowiedziałeś nam jak się pisze wiersze i wiemy, że nie przychodzi z łatwością. Poeta musi się nad swoim wierszem dużo trudzić. Twoje wiersze chociaż nie łatwe i trzeba się nad nimi dobrze zastanowić, jednak nam się podobały.

Okazuje się, że najbardziej podobał się dzieciom utwór *Jasętka krakowska*.

Wśród wielu listów jeden obszerny (5 stron rękopisu) autorstwa Piotra Wągla z Warszawy zawiera głębokie treści filozoficzno-egzystencjalne oraz refleksyjne. Z jego treści wynika, że Nowak prowadził z Wągłem w latach 70. XX w. korespondencję. Jednym z powodów wszczęcia i kontynuacji korespondencji była śmierć ojca Wągla.

Tadeusz Nowak pisał teksty do wielu redakcji. Świadczy o tym np. list redaktora naczelnego „Arki” z maja 1989 r., w którym dziękuje Nowakowi za dotychczasową współpracę.

Nowak, można domniemywać z pozostawionej spuścizny, był pierwszym adresatem i recenzentem wielu wierszy, które przysyłali mu w formie korespondencyjnej różni autorzy. Wśród nich Wojciech Izaak Strugała (wiersz *Modlitwa zupełna* – Tadeuszowi Nowakowi); NN., *Ballada o nadziei*. Tadeuszowi Nowakowi (ze stycznia 1981 r.), znanego jedynie Nowakowi autora.

W kolekcji znajduje się list Janusza Nyczaka⁶³, pisany do T. Nowaka 10 lipca 1974 r. Z jego treści wynika, że obaj prowadzili korespondencyjną wymianę myśli. Nyczak, jako student i asystent Adama Hanuszkiewicza, reżyserował również *A jak królem, a jak katem będziesz*. Ministerstwo Kultury i Sztuki wytypowało tenże spektakl na *tournée* objazdowe po Czechosłowacji (Praga, Brno, Bratysława). W 1974 r. we Wrocławiu na XV Festiwalu Polskiej Sztuki Współczesnej Nyczak otrzymał nagrodę II stopnia za reżyserię przedstawienia *A jak królem, a jak katem będziesz* wystawionego w Teatrze Nowym w Poznaniu.

Z uwagi na rozmiar publikacji ograniczam się do wymienienia powyższych. Warto podkreślić, że epistolografia stanowi dobre źródło do badań nie tylko w zakresie historii, biografistyki, ale i innych dziedzin nauki. Szkoda, że do tej pory materiał pozostający w spuściznie po T. Nowaku nie został uporządkowany i opisany oraz skatalogowany.

VI. Nagrody i odznaczenia

Trzeba podkreślić, że twórczość Tadeusza Nowaka przypadła głównie na czasy komunizmu w Polsce. Nowak, wraz z upływem czasu od swojego debiutu, stawał się coraz bardziej znanym, rozpoznawalnym i docenianym pisarzem, nie tylko w Polsce, ale i poza jej granicami, zwłaszcza w krajach bloku wschodniego. Miało to swoje przełożenie w przyznawanych poecie wyróżnieniach, nagrodach, odznaczeniach, pismach hołdowniczych.

W zbiorze jest ozdobny pierścień na drewnianej podstawie z wygrawerowaną treścią: „Nagroda poetycka »pierścienia« ZSP⁶⁴ – Klub »Żak«⁶⁵ Gdańsk 7 XI 1963”. Nowak był dwukrotnym laureatem Nagrody im. Stanisława Piętaka – w 1965 r. za tom poezji *Ziarenko trawy* oraz w 1969 r. za powieść *A jak królem, a jak katem będziesz*. Nagrodzony został również Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. W 1971 r. Minister Kultury i Sztuki PRL Lucjan Motyka przyznał mu nagrodę I stopnia za twórczość arty-

⁶³ Janusz Nyczak (ur. 18.03.1943 w Sielcach, zm. 28.12.1990 w Poznaniu) – reżyser teatralny, filmowy, przez wiele lat związany z Teatrem Nowym w Poznaniu; laureat Nagrody im. Konrada Swinarskiego. Wyreżyserował spektakl (1973), film (1974) na podstawie powieści T. Nowaka, *A jak królem, a jak katem będziesz*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3949105> (dostęp: 11.12.2021).

⁶⁴ Zrzeszenie Studentów Polskich. Powstało jako ogólnopolska organizacja studencka w 1950 r. Działała za wiedzą i zgodą oraz pod nadzorem PZPR. Natomiast 22.09.1980 r. powstało Niezależne Zrzeszenie Studentów Polskich (NZSP). Szerzej: M. Zakrzewski, *Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980–1989)*, Kraków 2020.

⁶⁵ Klub „Żak” to centrum kulturalne, w którym odbywają się seanse filmowe, koncerty, spektakle teatralne, warsztaty i wystawy. Mieści się przy alei Grunwaldzkiej w Gdańsku.

styczną „za tom wierszy *Psalmy* i książkę *A jak królem, a jak katem będziesz*”⁶⁶. W teczce *Nagroda Państwowa 1974* zgromadzono dokumenty, pisma, listy i karty gratulacyjne związane z tą nagrodą. Była to Nagroda Państwowa Indywidualna II stopnia w dziedzinie kultury i sztuki za powieść *Diabły* i tom poezji *Psalmy*⁶⁷. W 1991 r., na pół roku przed śmiercią, otrzymał nagrodę z Funduszu im. Władysława S. Reymonta „za pielęgnowanie i propagowanie polskiej kultury chłopskiej”⁶⁸. Było to ukoronowaniem twórczości o tematyce chłopskiej Tadeusza Nowaka. Nadto w kolekcji znajdują się dwa odlewy prostokątnych okolicznościowych niewielkich płaskorzeźb z napisami w języku węgierskim: „Jubileum Kulturalis Hetek Szolnok 1975”⁶⁹ (awers), „900 Eves Szolnok”⁷⁰ (rewers). Nowak był związany z Węgrami, przyjaźnił się z wieloma pisarzami, współpracował z instytucjami kultury i sztuki węgierskiej, np. z Węgierskim Instytutem Kultury w Warszawie, który dziękował pisarzowi za upowszechnianie kultury węgierskiej w Polsce⁷¹. Nadto w spuściźnie znajduje się sporo wizytówek, zwłaszcza osób pełniących ważne funkcje w redakcjach, towarzystwach pism literackich, wydawnictwach i instytucjach kultury i sztuki. Znajdujemy również zaproszenia, w tym z instytucji zagranicznych, na różnorodne wydarzenia kulturalne. Przeważają z krajów byłego bloku wschodniego. Rada Państwa 17 czerwca 1985 r. powołała T. Nowaka do Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa⁷². W kolekcji nagród są również medale i odznaczenia państwowe⁷³: medal im. Kazimierzy Iłłakowiczówny⁷⁴ przyznany Nowakowi przez PUPiK⁷⁵ w Poznaniu 19 kwietnia 1986 r. „na Spotkaniach z po-

⁶⁶ MBP Tarnów, Kolekcja T. Nowaka, Okolicznościowy dyplom Ministra Kultury i Sztuki PRL z 22.07.1971 r. w ozdobnej tubie, b. numeracji.

⁶⁷ MBP Tarnów, Kolekcja T. Nowaka, Pismo Sekretarza Nagród Państwowych z 30.05.1974 r., znak: KP 13-17/202.

⁶⁸ Ibidem, Pismo Przewodniczącego Funduszu im. Władysława S. Reymonta w Warszawie z 6.02.1991 r., b. numeracji.

⁶⁹ Dosłownie: „Jubileuszowe Tygodnie Kultury Szolnok 1975”.

⁷⁰ W tłumaczeniu „900-lecie Szolnok”. Chodzi o miasto Szolnok w środkowych Węgrzech (74,5 tys. mieszkańców), z prawami miejskimi od 1075 r.

⁷¹ MBP Tarnów, Kolekcja T. Nowaka, Pismo Węgierskiego Instytutu Kultury w Warszawie z 17.07.1974 r., b. numeracji.

⁷² Ibidem, Pismo Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego 20 VI 1985 r., b. numeracji.

⁷³ W kolekcji nie ma wszystkich odznaczeń i medali przyznanych T. Nowakowi.

⁷⁴ Nagroda im. Kazimierzy Iłłakowiczówny to polska nagroda literacka przyznawana od 1983 r. (oficjalna nazwa: Ogólnopolska Nagroda Poetycka im. Kazimierzy Iłłakowiczówny za Najlepszy Debiut Poetycki Roku).

⁷⁵ Mowa o Przedsiębiorstwie Upowszechniania Prasy i Książki [„Ruch”]. W 1969 r. Centralny Zarząd Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch” został przekształcony w Zjednocze-

ezją i prozą”, Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski, Nagroda Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie z 1966 r. za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury, Nagroda im. Aleksandra Kowalskiego „Olka” tygodnika „Walka Młodych” Organu Zarządu Głównego Związku Młodzieży Socjalistycznej w 35-lecie powstania czasopisma, Nagroda główna FSZMP⁷⁶ w dziedzinie kultury pięknej z lutego 1978 r. za powieść *Prorok* opublikowaną przez Spółdzielnię Wydawniczą „Czytelnik” w Warszawie, Nagroda Prezydium Rady Miasta Krakowa na rok 1968 w dziedzinie upowszechniania kultury, Dyplom uznania z czerwca 1975 r. Redaktora Naczelnego „Gazety Krakowskiej” „w uznaniu sumiennego trudu i pasji czynienia socjalistycznej rzeczywistości coraz piękniejszą”. W 1978 r. pisarz otrzymał Nagrodę Literacką CRZZ⁷⁷ za książkę *Prorok*. W 1988 r. Rada Funduszu Literatury przyznała T. Nowakowi wyróżnienie doroczne za tom poezji *Pacierz i paciorki*. Pośród nagród zagranicznych wymienić można Nagrodę Związku Pisarzy ZSRR z 10 maja 1976 r. „za wielki wkład w rozwijanie i umacnianie rosyjsko-polskich związków literackich”, dyplom Węgierskiego Instytutu Kultury z 22 listopada 1983 r. z okazji 35-lecia istnienia Instytutu za ofiarną pracę na rzecz krzewienia węgiersko-polskich stosunków kulturalnych. Również i ta część kolekcji nie jest skatalogowana i opracowana. Na pewno kolekcja medali i odznaczeń nie jest kompletna. Chronologicznie, aczkolwiek niekompletnie, nagrody przyznane T. Nowakowi przedstawiają się następująco:

1964 – Nagroda im. Władysława Broniewskiego

1965 – Nagroda im. Stanisława Piętaka

1966 – Nagroda WRN w Krakowie

1967 – Nagroda im. Kościelskich

nie Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch”. W 1972 r. Zjednoczenie obejmowało centralę handlu zagranicznego, przedsiębiorstwa upowszechniania prasy i książki „Ruch”, specjalistyczne przedsiębiorstwa handlowe, wydawnicze, poligraficzne oraz pięć oddziałów handlowych przy ośrodkach informacji i kultury polskiej za granicą. W 1971 r., w wyniku połączenia „Ruch-u” i Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa”, powstała Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa-Książka-Ruch”. Szerzej: M. Polaczek-Bigaj, *Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa-Książka-Ruch”. Studium powstania, działalności i likwidacji*, Kraków 2016.

⁷⁶ Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Była to federacja polskich organizacji młodzieżowych działająca w latach 1973–1981. Powstała na polecenie i funkcjonowała pod silną kontrolą Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Zob. R. Solski, *Organizacje młodzieżowe krajów socjalistycznych*, Warszawa 1978.

⁷⁷ Centralna Rada Związków Zawodowych (CRZZ). W latach 1949–1980 była naczelnym organem Zrzeszenia Związków Zawodowych (ZZZ). Zob. szerzej: B. Rydz, *Organizacja terenowych struktur związków zawodowych w południowych powiatach województwa lubelskiego w latach 1944–1975*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 10, 2012, s. 92–101.

- 1969 – Nagroda im. Stanisława Piętaka
- 1971 – Nagroda I stopnia ministra kultury i sztuki
- 1972 – Nagroda Złotego Kłosa
- 1974 – Nagroda Państwowa II stopnia
- 1978 – Nagroda Literacka CRZZ
- 1978 – Nagroda Tygodnika „Kultura”
- 1978 – Nagroda „Walki Młodych” im. Olka Kowalskiego
- 1989 – Nagroda Funduszu Literatury⁷⁸.

VII. Inne

W tej części zbioru znajduje się fotografia, wykonana przez Zakład Fotograficzny Mroczkowskiego w Tarnowie przed prawie 120 laty, księżnej Konstancji z Zamoyskich Sanguszkowej z Gumnisk, mającej na ręku maleńkiego syna w beciku – księcia Romana Sanguszkę. Oprócz tego kolekcja zawiera kilka programów teatralnych sztuk T. Nowaka (Teatr im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie), VII Wieczoru Wawelskiego w Krakowie (9 kwietnia 1980 r.). Są w tymże zestawie także biuletyny parafialne Kościoła Matki Boskiej Jasnogórskiej w Los Angeles. Jeden z marca 1979 r., drugi z kwietnia 1979 r.

Pośród pamiątek po T. Nowaku jest walizkowa mechaniczna maszyna do pisania marki „Consul”, a także portret autorstwa Jana Wałacha. Nie jest on co prawda dziełem najwyższych lotów, jakość materiału, na jakim został wykonany, również nie jest profesjonalna, jednakże to nie cechy zewnętrzne są w nim najważniejsze. Wiąże się integralnie z Tadeuszem Nowakiem i jest cenną pamiątką po pisarzu. Być może doczeka się kiedyś fachowej oprawy, a także godnego miejsca ekspozycji.

Zakończenie

Właściwe opracowanie i skatalogowanie zbiorów specjalnych, a takimi niewątpliwie są artefakty w kolekcji Tadeusza Nowaka, stanowi ważne wyzwanie dla grona specjalistów.

Pozostawiony przez Nowaka zbiór, wchodzący w skład spuścizny przekazanej Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tarnowie, jest niewątpliwie bardzo cenny dla naukowców i oczekuje na rzetelne badania. O tym, że jest to współczesny problem i istotne zadanie dla polskich bibliotek, zauważyła

⁷⁸ J. R. Kowalczyk, *Tadeusz Nowak 11.11.1930–10.08.1991*, <https://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-nowak> (dostęp: 14.12.2021).

m.in. Dorota Siwecka z Uniwersytetu Wrocławskiego⁷⁹. O ile opracowano, skatalogowano część tejże kolekcji w postaci książek i czasopism, o tyle problemem jest fachowe opracowanie dalszej części spuścizny, a więc rękopisów, korespondencji, nagród, medali i innych przedmiotów. Z jednej strony można byłoby rozważyć wydzielenie tej ostatniej części i przekazanie do ośrodków muzealnych lub archiwalnych, z drugiej natomiast, wg obowiązującej zasady nierozpraszania zbiorów, winna być ona w całości w zasobach MBP w Tarnowie, zgodnie z wolą donatorów.

Zbiory, w tym spuścizna Tadeusza Nowaka, powinny być ekspozycjonowane, jednakże nie pozwala na to stan lokalowy tarnowskiej biblioteki. Miejska Biblioteka Publiczna jest instytucją kultury Urzędu Miasta Tarnowa. Na włodarzach miasta spoczywa więc obowiązek zapewnienia bibliotece odpowiednich warunków funkcjonowania. Instytucje kultury nie są placówkami przynoszącymi zyski. Stąd też ciągle ich niedoinwestowanie, a nawet zakusy redukcji.

Streszczenie

W 2021 r. minęła trzydziesta rocznica śmierci Tadeusza Nowaka. Po 24 latach od jego śmierci, w 2015 r. Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie otrzymała unikatową w skali kraju spuściznę po Tadeuszu Nowaku. Obejmuje ona książki, czasopisma, korespondencję, rękopisy, dyplomy, medale, maszynę do pisania oraz portret poety pędzla Jana Wałacha. Spuścizna po Tadeuszu Nowaku przekazana została bibliotece przez prof. Stanisława Balbusa zgodnie z wolą Zofii Iwańskiej-Nowak. Jej zawartość wskazuje na Nowaka jako „aktotwórcę nieoczywistego”. Świadczą o tym rękopisy, maszynopisy, korespondencja i inne składowe kolekcje po Tadeuszu Nowaku. Ta część kolekcji nie została dotychczas skatalogowana i opisana. Problemem jest nie tylko fachowe opracowanie całej spuścizny, ale brak zaplecza lokalowego na jej stałe ekspozycjonowanie.

SŁOWA KLUCZOWE: Tadeusz Nowak, Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego w Tarnowie, aktotwórca nieoczywisty, spuścizna, kolekcje

Summary

2021 was the thirtieth anniversary of Tadeusz Nowak's death. In 2015, 24 years after his death, the Municipal Public Library named after Juliusz Słowacki in Tarnów received a unique, on a country-scale, legacy of Tadeusz Nowak, as requested by

⁷⁹ D. Siwecka, *Międzynarodowe zalecenia dotyczące opracowywania zbiorów specjalnych*, [w:] *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich. Problematyka badawcza i organizacyjna*, red. A. Borysowska, Szczecin 2015, s. 270–284.

the donors. It includes books, magazines, correspondence, manuscripts, diplomas, medals, a typewriter and a portrait of the poet by Jan Wałach. The legacy of Tadeusz Nowak was handed over to the library by Prof. Stanisław Balbus in accordance with the will of Zofia Iwańska-Nowak. Its content points to Nowak as an „unobvious document creator”. This is evidenced by manuscripts, typescripts, correspondence and other elements of the collection left by Tadeusz Nowak. This part of the collection has not been catalogued and described yet. The problem is not only professional cataloguing and description of the entire collection, but also the lack of premises for its permanent display.

KEYWORDS: Tadeusz Nowak, Municipal Public Library named after J. Słowacki in Tarnów, unobvious document creator, legacy, collections

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego w Tarnowie

- Kolekcja Tadeusza Nowaka

Literatura

Balbus S., *Tadeusza Nowaka psalmy miłosne*, [w:] *Nowy Nowak (Tadeusz). Zbiór szkiców z reprodukcjami obrazów S. Baja*, red. J. Olejniczak, R. Knappek, Katowice 2016.

Baran M. (MAB), *To wspaniała darowizna... Tarnów: księgozbiór Witolda Gryla dla tarnowskiej biblioteki*, „Dziennik Polski”, nr 257, 2007, dodatek „Dziennik Polski Tarnowski”, s. R3.

Bartelski L. M., *Polscy pisarze współcześni 1939–1991. Leksykon*, Warszawa 2000.

Bratkiewicz J., *Tradycjonalizm, kolektywizm, despotyzm. Kontynuacyjne ujęcie ewolucji historyczno-politycznej (ze szczególnym uwzględnieniem Rosji)*, Warszawa 1991.

Brudnicki J. Z., *Tadeusz Nowak*, Warszawa 1978.

Czabanowska-Wróbel A., *Maria Podraza-Kwiatkowska (1926–2016)*, „Ruch Literacki” 57, 2016, nr 2 (335), s. 275–280.

Czuchnowski W., *Blizna. Proces kurii krakowskiej 1953*, Kraków 2003.

Dlaczego Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnowie nosi imię Juliusza Słowackiego?, oprac. M. Sąsiadowicz, Tarnów 1995.

Dura A., *Emigracyjny księgozbiór Lidii i Adama Ciołkoszów w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. J. Słowackiego w Tarnowie*, Warszawa 2007.

Friszke A., *Adam Ciołkosz. Portret polskiego socjalisty*, Warszawa 2011.

Grabowska D., *Działalność Wydawnictwa Literackiego w upowszechnianiu literatury pamiętnikarskiej*, [w:] I. Michalska, G. Michalski, *Działalność instytucji wydawniczych na rzecz oświaty i edukacji w XIX i początkach XX wieku*, Łódź 2014, s. 223–236.

Inserat MBP TSL w Tarnowie, „Pogoń. Tygodnik polityczny i ekonomiczno-społeczny” 28, 1908, nr 49, s. 6.

Jabłońska W., *Józef Maksymilian Ossoliński. Szkic biograficzny*, Wrocław 1967.

- Jakóbczyk W., *Towarzystwo Czytelni Ludowych 1880–1939 w obronie narodowości*, Poznań 1982.
- Jasiewicz B., *Działalność Towarzystw Oświatowych w Tarnowie w latach autonomii galicyjskiej*, „Rozprawy z dziejów oświaty” 17, 1974, s. 105–142.
- Kronika Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917–2000*, red. A. Kempa, Warszawa 2001.
- Kucharski R., *Franciszek Marzec z Chodonic k/Bochni. Nauczyciel i działacz oświatowy (1853–1942)*, „Wiadomości Bocheńskie. Kwartalnik Stowarzyszenia Bochniaków i Miłośników Ziemi Bocheńskiej” 31, 2019, nr 3–4 (121–122), s. 15–17.
- Lebecka M., *Lech Majewski*, Warszawa 2010.
- Marszalska J., *Historia powstania Biblioteki Publicznej w Tarnowie na łamach tarnowskiej „Pogoni”*, „Biuletyn informacyjno-instrukcyjny MBP w Krakowie” 3 (155), 1988, s. 25–34.
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie 1908–2008*, red. E. Rogozińska-Bień, Tarnów 2008.
- Otwarcie Biblioteki T.S.L. im. Słowackiego w Tarnowie*, „Pogoń. Tygodnik polityczny i ekonomiczno-społeczny” 28, 1908, nr 45, s. 3–4.
- Polaczek-Bigaj M., *Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa-Książka-Ruch”. Studium powstania, działalności i likwidacji*, Kraków 2016.
- Potocki D. R., *Kto jest kim? Tomaszowianie końca XX wieku*, Tomaszów Mazowiecki 2000.
- Pyka H., *Jan Watach 1884–1979*, Katowice 1999.
- Rydz B., *Organizacja terenowych struktur związków zawodowych w południowych powiatach województwa lubelskiego w latach 1944–1975*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 10, 2012, s. 92–101.
- Sawczyk B., Sasiadowicz M., Stańczyk E., *Ocalić od zapomnienia... Patroni tarnowskich ulic*, t. I, Tarnów 2003.
- Sikora T., *Towarzystwo Szkoły Ludowej w Krakowie w latach 1891–1928. Krótki rys działalności*, Kraków 1929.
- Siwecka D., *Międzynarodowe zalecenia dotyczące opracowywania zbiorów specjalnych*, [w:] *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich. Problematyka badawcza i organizacyjna*, red. A. Borysowska, Szczecin 2015, s. 270–284.
- Solski R., *Organizacje młodzieżowe krajów socjalistycznych*, Warszawa 1978.
- S.S., *Działalność Koła TSL w Tarnowie za rok 1936*, „Głos Ziemi Tarnowskiej. Tygodnik poświęcony sprawom społecznym, gospodarczym, politycznym i literackim” R. 3, nr 7–8, 1937, s. 3.
- Stańczyk E., *Dział Informacyjno-Wydawniczy Centrum Wiedzy o Tarnowie i Regionie*, [w:] *Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie 1908–2008*, red. E. Rogozińska-Bień, Tarnów 2008, s. 23–25.
- Stańczyk E., *Towarzystwo Szkoły Ludowej*, [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2010, s. 465–466.
- Sterkowicz C., *Habura Franciszek*, [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2010, s. 147.

Szukalska A., *Poetyka oniryczna w powieści Tadeusza Nowaka „A jak królem, a jak katem będziesz” i Miodraga Bulatowicia „Bohater na ośle”*, „Pamiętnik Literacki” 98, 2007, z. 2, s. 131–154.

Śmieszewicz A., *Praca jako pasja życia*, „Biuletyn informacyjno-instrukcyjny MBP w Krakowie” 3 (155), 1988, s. 35–45.

Światłomir [S. Zaleski], *Ciemnota Galicji w świetle cyfr i faktów 1772–1902. Czarna księga szkolnictwa galicyjskiego*, Lwów 1904.

Tomczyk A., *Czytając Tadeusza Nowaka*, Żabno 2005.

Winięcka E., *Pakt z Chronosem*, „Czas Kultury” 6, 2012, s. 118–121.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie w latach 1975–1992 – zarys, red. Z. Rogowska, Tarnów 1993.

Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny, t. 4, red. J. Czachowska, A. Szałağan, Warszawa 1996.

Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. Słownik biobibliograficzny, t. 6, red. J. Czachowska, A. Szałağan, Warszawa 2004.

Wyka M., *Jerzy Kwiatkowski (3 czerwca 1927–30 grudnia 1986)*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 79, 1988, z. 4, s. 327–335.

Z dziejów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. Słowackiego w Tarnowie 1908–1968, red. B. Jaśkiewicz, Tarnów 1970.

Zakrzewski M., *Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980–1989)*, Kraków 2020.

Z działalności TSL w Tarnowie, „Słowo Tarnowskie” 3, 1929, nr 19, s. 1.

Netografia

<https://www.biblioteka.tarnow.pl/zbiory>

<http://www.ja.kocham.tychy.pl/?p=185>

<http://www.sppkrakow.pl/czlonkowie/jan-lohmann>

<https://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-nowak>

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;3949105>

<https://krakow.gosc.pl/doc/6661632.Niezwykli-swiadkowie-historii>

https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=59584&_k=6kwgjm

<http://saczopedia.dts24.pl/glossary/lubasiowa-wladyslawa>

<http://tarnow.net.pl/articles/s/i/78820>

<https://www.moja-ostroleka.pl/art/1624009714/urodziny-edwarda-kupiszewskiego-ostroleka-wspomina-poete-zwiazanego-z-regionem-wideo>

<http://zlp-gorzow.cba.pl/czlonkowie/lazuka1.html>